

Sámedigge

Sámediggi Sámedigge Saemiedigkie Sametinget

Giellaguovdásj

Samiskt språkcentrum

Lägesrapport: De samiska språken i Sverige 2024

Sápmi/Sábme/Sábme/Sábmie/Saepmie – det traditionella samiska området breder ut sig i fyra länder. Karta från Samiskt informationscentrum samer.se, tecknare Anders Suneson.

För att synliggöra och använda de samiska språken skrivs ortnamnen genomgående på samiska i denna rapport men återfinns på svenska i Bilaga 1. Ortnamnen är hämtade från Lantmäteriets beslutade kartmaterial.

I årets lägesrapport har Sametinget valt att synliggöra och använda det lulesamiska ordet Sámedigge som benämning på Sametinget, Giellaguovdásj som benämning på Samiskt språkcentrum och Sábme som benämning på det samiska området som sträcker sig över nationsgränserna.

© Sámedigge/Giellaguovdásj 2025

ISBN-nummer: 978-91-989431-4-6

Omslagsbild: Giellaguovdásj

Tabeller och diagram: Giellaguovdásj

https://www.sametinget.se/lagesrapporter_sprak

Innehåll

Förord	1
Sammanfattning	2
Tjäenghkiestjaalege	4
Ekttiigiäsuos	6
Tjähkkájgiessem	8
Tjoahkkájgäsos	10
Čoahkkáigeassu	12
Summary	14
1. Röster från språksamhället	16
Samiska föräldrar	16
Rektorer på sameskolorna	20
Sáminuorra och Sámedigges språknämnd	22
Sámiid Riikkasearvi/Svenska Samernas Riksförbund (SSR)	24
Giellaguovdásj/Samiskt Språkcentrum	24
2. Kultur bär språk, språk bär kultur – Samisk kultur i rampljuset	27
Samisk språkanvändning inom olika språkarenor	27
Public service	30
Litteratur	31
Julla Májja	33
3. Utbildningskedjan	35
Förskola	36
Grundskola	38
Fjärrundervisning	45
Gymnasieskolan	46
Högre utbildning	47
Livslångt lärande	49
4. Synliggörande och statushöjande	51
Julkalendern Lopmeniekedassh	51
Bokmässan 2024	52
Den samiska litteraturen är viktig för språket	52
Språkstärkande aktiviteter i förvaltningsområdet för samiska	53
Uppdraget om de samiska språkens utveckling över tid	54
Språkpriset Gollegiella 2024	55
5. Gränsöverskridande samarbete och språkvård	56
Sáme Giellagáldos existens är hotad	56
Gränsöverskridande mötesplatser	57
Ljudböcker på sydsamiska	60
6. Handlingsprogram och strategi för de samiska språken	61
Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken	61
Sámedigges förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken	61
Sámedigges språkpolitiska strategi	62
7. Slutord – Vad krävs för de samiska språkens utveckling?	63
Röster från föräldrar	63
Röster från sameskolorna	64
Röster från Sáminuorra, Sámedigges språknämnd och Giellaguovdásj	64
Bilaga 1. Ortnamn på samiska	66

Förord

Samerna är ett av världens urfolk och det enda i Europa. Gemensamt för världens urfolk är att de levt på samma plats genom historien, före det att länderna koloniserats. De har en egen kultur, eget språk och egna sedvänjor som skiljer sig från samhället runtomkring. Urfolken har genom historien förtryckts av andra folk som beslagtagit deras marker och urfolkens kultur, språk och sedvänjor existens är fortfarande hotade.

Ett urfolk har ett folkrättsligt skydd genom till exempel internationella konventioner som FN och Europarådet antagit och som Sverige anslutit sig till. Ett urfolk har rätt att bevara sin kultur och sitt språk. Ett folk har också politiska rättigheter och samerna omnämns numera som ett eget folk i Sveriges grundlag.

Begreppet nationell minoritet kom med minoritetsspråklagen 2000. Enligt lagen har Sverige fem nationella minoriteter: samer, sverigefinnar, romer, tornedalingar och judar. Sametinget ser en fara i att begreppet nationell minoritet används som ett sätt att undvika samernas urfolksstatus. Urfolks rättigheter har ett förstärkt skydd jämfört med övriga minoritetsrättigheter.

Enligt Regeringsformen ska det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv främjas och enligt barnkonventionen, artikel 30, har barn som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsbefolkningar, rätt till sitt språk, sin kultur och religion.

Med detta sagt vill vi att Sveriges riksdag och regering tar sitt ansvar och börjar jobba för att behålla och utveckla de samiska urfolksspråken. På svensk sida av Sábmme är detta fem språk, syd-, ume-, pite-, lule- och nordsamiska. Det finns mycket som behöver göras både när det gäller språkrevitalisering och språkstärkande arbete.

Det är illa och oroande att Sveriges regering beslutat att skära ner på medlen för det samiska språkarbetet 2025. Viktiga instanser för de samiska språken, Samiskt Språkcentrum och Sáme Giellagáldo, samernas internationella språkråd, är hårt drabbade av nerskärningarna. Detta i sin tur drabbar än hårdare de samiska språkens framtid, fortsatta existens och de kommande språkbärarna, våra barn och unga.

Källor: samer.se och manskligarattigheter.se

Anita Kitok

Avdelningschef Språk och utbildning
Sámedigge

Sara Omma Simma

Enhetschef Samiskt språkcentrum
Sámedigge

Sammanfattning

2024 väntade Sámedigge på besked från regeringen om fortsatt finansiering för Giellaguovdásj utvidgade verksamhet. I september kom det dystra beskedet att finansieringen för 2025 är neddragen till sex miljoner kronor. I december kom beslutet att Sámedigge utöver de fasta sex miljoner kronorna får två miljoner kronor för Giellaguovdásj verksamhet för år 2025. Finansieringen för år 2022 respektive 2023 var tio miljoner och för år 2024 elva miljoner kronor. De uteblivna medlen kommer att leda till att Giellaguovdásj möjligheter att främja revitalisering av de samiska språken begränsas. Färre språkstärkande insatser kommer att kunna genomföras då antalet språkarbetare minskar.

Röster från språksamhället

Giellaguovdásj har intervjuat föräldrar, rektorer, det samiska ungdomsförbundet Sáminuorra och Sámedigges språknämnd, angående situationen för de samiska språken hos barn och unga. Fler vill ta tillbaka, läsa och utveckla sitt samiska språk. Föräldrar kämpar för att barnen ska få lära sig och utveckla sin samiska. Det saknas lärare, läromedel och utbildningar i samiska. Det finns också behov av samiska språkarbetare, språkbad och språkarenor. Språksamhället förväntar sig att regeringen prioriterar och tillsätter medel för de samiska språken och deras utveckling.

Kultur bär språk, språk bär kultur – Samisk kultur i rampljuset

De samiska språken och kulturen fick under 2024 en ökad synlighet i majoritetssamhället. Statusen stärks när språken och kulturen får utrymme i media, litteratur, samt på kulturevenemang som Bokmässan och film- och teaterpremiärer.

För att främja de samiska språken behövs fler språkarenor utanför hemmet där samiskan syns och hörs. Viktiga arenor för språken är bland annat TV och radio. Det är fortfarande en stor brist på samisktalande reportrar och översättare.

Samisk litteratur har fått ökad uppmärksamhet genom bland annat nomineringar till priser och teaterpremiärer baserade på samiska verk. Barnböcker har blivit den mest framträdande genren inom samisk litteratur i Sverige.

Utbildningskedjan

Bristen på undervisning i samiska bedöms som kritisk. Det krävs effektiva insatser från regeringen för att bygga den stabila grund som behövs för utbildningskedjan för de samiska språken. Fler kommuner behöver tillhandahålla förskola på samiska. Grundskolans undervisning i samiska behöver säkras genom att bland annat fastställa en timplan för modersmål. Modersmålsundervisning ska även omfatta förskoleklass. Lärarutbildningar som inkluderar ämnet samiska och språkutbildningar på alla nivåer för alla de fem samiska språken krävs för att tillgodose behoven. För pitesamiskan krävs särskilda riktade insatser för att lösa den akuta bristen på lärare och läromedel.

Synliggörande och statushöjande

Bokmässan i Göteborg och SVT:s julkalender *Lopmeniekedassh/Snödrömmar* har bidragit till ökad synlighet och intresse av de samiska språken och kulturen. Giellaguovdásj har genomfört en

uppföljning av enkäten om språkstärkande aktiviteter i det samiska förvaltningsområdet. I samarbete med biblioteken genomfördes den största delen av aktiviteterna. Giellaguovdásj har arbetat med att ta fram indikatorer som gör det möjligt att följa de samiska språkens utveckling över tid.

Gränsöverskridande samarbete och språkvård

Språkvården av de samiska språken är hotad då regeringen inte finansierar Sáme Giellagálldo från år 2025. Sáme Giellagálldo är det enda organ som jobbar med samisk språkvård och framtagande av terminologi över landsgränserna och som säkerställer att de samiska språken utvecklas i samma riktning.

Under de gränsöverskridande språkseminarierna konstaterades att det samiska språkarbetet kräver alla språkarbetare som finns. Det finns behov av fler gränsöverskridande mötesplatser för att motverka att de samiska språken utvecklas åt olika håll i olika länder. De samiska språken har stora behov av utbildningar på universitetsnivå, lärarutbildningar som innefattar ämnet samiska, kurser på alla nivåer, språkteknologi, läromedel och mötesplatser där man kan tala samiska.

Handlingsprogram och strategi för de samiska språken

*Sámedigges Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken*¹ bör genomföras i sin helhet. Regeringen måste avsätta resurser för ett långsiktigt genomförande av åtgärder. Detta gäller för såväl tidigare beslutade åtgärder av regeringen, som för de av Sámedigge föreslagna åtgärderna.

Slutord – Vad krävs för de samiska språkens utveckling?

Sammanfattningsvis vill vi och det samiska språksamhället se en fungerande och sammanhängande utbildningskedja för de samiska språken. Regeringen bör prioritera och tillsätta medel för de samiska språken och dess utveckling. De samiska urfolksspråken bör likställas med svenskan. Det finns behov av olika insatser, exempelvis lärarutbildning, digitala verktyg och anpassade läromedel för svensk sida av Sábmme, samt fler samiska språkarenor, språkbad och mentorprogram.

¹ <https://www.sametinget.se/3249>

Tjåenghkiestjaalege

Jaepien 2024 Saemiedigkie bièvesem reerenasseste veanhtadi beetnehvierhtiej bijre Gielejarngen vijriedamme giehteldimmiem jærhkedh. Skiereden dle dihte itjmies bièvese bööti, daarjoem 2025:se lea vaeniedamme govhte millijovnh kråvnajgumie. Goeven nænnoestimmie bööti Saemiedigkie göökte millijovnh kråvnah åådtje lissine dejtie tjåadtjoen govhte millijovnh Gielejarngen giehteldæmman jaepien 2025. Beetnehvierhtieh jaepide 2022 jïh 2023 lin luhkie millijovnh, jïh jaepien 2024 luhkieakte millijovnh kråvnah. Ihke vierhtieh fååtesieh dle Gielejarngen nuepieh jealajehtemem saemien gielijste eadtjoestidh gaertjedieh. Maahta vaenebh råajvarimmieh tjirrehtidh dan diëhre vaenebe gielebarkijh.

Gielh gieleseabradahkeste

Gielejarngel lea eejhtegh, rektovrh, saemien noeresiebriem Sáminuorra jïh Saemiedigkien gielemoenehtsem goerehtalleme saemien gieletsiehkien bijre maanine jïh noerine. Jienebh sijhtieh sijjen saemien gielem bååstide vaeltedh, lohkedh jïh evtiedidh. Eejhtegh tjabreminie ihke maanah edtjeh saemien lieredh jïh evtiedidh. Lohkehtæjjah, learoevierhtieh jïh ööhpehtimmieh fååtesieh. Saemien gielebarkijh, gielebiesieh jïh gieleareenah aaj daerpies. Gieleseabradahke veanhtede reerenasse prijoriterede jïh beetnegh vadta saemien gielide jïh saemien gieleevtiedæmman.

Kultuvre gielem guadta, giele kultuvrem guadta – Saemien kultuvre tjoevkedimmesne

Jaepien 2024 dah saemien gielh jïh kultuvre vielie våajnoes sjïdtin jienebelåhkoeseabradahkesne. Staatuse nænnoeståvva gosse giele jïh kultuvre sijjiem åadtjoeh meedijinie, lidteratuvrine jïh kultuvreöörnedimmine goh Gærjamæssosne jïh filme- jïh teaterepremiëerine.

Juktie saemien gielide skreejrehtidh dle daerpies jienebh gieleareenajgumie hiejmen ålkolen, gusnie maahta saemien vuejnedh jïh govledh. Vihkeles sijjeh gielide Leah TV jïh raadijove. Annje jïjnjh saemiengïelen reporterh jïh jarkoestæjjah fååtesieh.

Saemien lidteratuvre lea stuerebe tsåatskeslesvoetem åådtjeme gaskem jeatjah nominasjovni tjirrh baalhkode, jïh saemien teaterepremiëerh. Maanagærjah njuenehks sjangere sjïdteme saemien lidteratuvresne Sveerjesne.

Ööhpehtimmieöörnege

Faatoes ööhpehtimmie saemien gieline itjmies. Radtjoes råajvarimmieh reerenasseste daerpies juktie eensi våaromem bigkedh mij lea daerpies dejtie saemien gielide. Jienebh tjielth tjerieh aarhskuvlem saemiengïelesne faaledh. Tjuara maadthskuvlelierehtimmiem saemiengïelesne gorredidh, gaskem jeatjah tæjmoesoejkesjem nænnoestidh ietniengïelese. Ietniengïelen lohkehtimmie edtja aaj aarhskuvleklasesne årrodh. Lohkehtæjjaööhpehtimmieh saemiengïelefaagine jïh gieleööhpehtimmieh gaajhkine daltesinie gaajhkide vijhte saemien gielide daerpies. Pihthesaemiengïele sjïere råajvarimmieh daarpehte juktie dam akute tsiehkiem bueriedidh ihke lohkehtæjjah jïh learoevierhtieh faatoes.

Vååjnehtidh jïh staatusem lutnjedh

Gærjamæssoe Göteborg:sne jïh SVT:n jåvle-kaalendere *Lopmenïekedassh/Snödrömmar* leah viehkietamme saemien gielh jïh kultuvre leah vielie våajnoes jïh ïedtjh læssanamme. Giëlejarngje vijriesåbpoe barkoem tjïrrehtamme goerehtimmien mietie darjomi bijre giëlem nænnoestetedh saemien reeremedajvesne. Gærjagåetiej ektesne dam jeanatjommesem dejstie darjoemijstie tjïrrehtin. Giëlejarngje lea indikaatorh evtiedamme guktie edtja gåaradidh evtiedimmiem dejstie saemien giëlijste guhkiem fulkedh.

Raastendåaresth ektiebarkoe jïh giëlehåksøe

Giëlehåksøe dejtie saemien gielide aajhtaldihkie dannasinie Sveerjen staate ij beetnehdåarjoem vadta Saemien Giëlegaaltjasse jaepien 2025 raajeste. Saemien Giëlegaaltije lea dihte aajnehke åårgane mij saemien giëlehåksøjne jïh terminologijeevtiedimmie barka laanteraasti rastah, jïh mij håksa saemien gielh seamma otnjegisnie evtiesuvvieh.

Dejnie raastendåaresth giëleseminarine vihtiesti saemien giëlebarkoe gaajhkh giëlebarkijh mah gååvnesieh kreava. Daerpies jienebh gaavnedimmiesijjïeh rijhkerasti dåaresth utnedh, juktie heerredidh saemien gielh joekehts otnjeginie evtede joekehts laantine. Saemien gielh støerre daarpoeh utnieh øøhpehtimmieh åadtjodh universiteeten daltesisnie, lohkehtæjjaøøhpehtimmieh saemiengïelefaagine, kuvsjh gaajhkine daltesinie, giëleteknologije, learøevierhtieh jïh gaavnedimmiesijjïeh gusnie mahta saemiestedh.

Dahkoeprogramme jïh strategije dejtie saemien gielide

Saemiedigkien *Raeriestimmie dahkoeprogrammese saemien gielide gorredidh (Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken²)*, byøroe ellieslaakan tjïrrehtovvedh. Reerenasse tjuara vierhtieh læjkodh guktie mahta råajvarimmieh guhkiem tjïrrehtidh. Daate dovne dejtie aarebi nænnoestamme råajvarimmide reeremistie, jïh råajvarimmide mejtie Saemiedigkie raeriestamme.

Minngemes baakoe – Maam saemien gielh kriëbpesjïeh evtiedidh?

Gosse tjåanghkan giesebe mijjïeh jïh dihte saemien giëleseabradahke sijhtebe aktem funksjonelle jïh tjåanghkies øøhpehtimmieøørnegem utnedh dejtie saemien gielide. Reerenasse byøroe prijoriteradidh jïh vierhtieh læjkodh saemien gielide jïh dej evtiedæmman. Saemien aalkøeåålmegegïelh byøroeh seammavyørtëgs årrodh goh sveerjengïele. Ovmessie råajvarimmieh daerpies, vuesiehtimmien gaavhtan lohkehtæjjaøøhpehtimmie, digitaale dïrregh jïh sjïehtedamme learøevierhtieh Sveerjen raadtan, jïh jienebh saemien giëleareenah, giëlebiesieh jïh mentovreprogrammh.

² <https://www.sametinget.se/3249>

Ekttiigiäsuos

2024 Sámiedigge vuerdij diedietiemieb rärretassaste bednegahttiemen bijrra Giällaguavdátjen vijruoduvvame dájmmije. Rahkkatmánuon rärretis diedietij bednegahttieme 2025:ije leä geähppánamme guvttá miljuvnh kruvnh. Juvllamánuon büdij diedietiemmie ahttie Sámiedigge udtja güktté miljuvnh kruvnh villie Giällaguavdátjen dájmmije 2025. Bednegahttieme 2022 jah 2023 lij luhkkie miljuvnh kruvnh fiártan jábien jah 2024 luhkkieakttá miljuvnh kruvnh. Gássie bednegh vánnaneäh delle Giällaguavdátjen máhttielisvuahta sámien giälijde eälljuodit heárráne. Vániebe giállaninnuodijjá dahkkuoh máhtteh tjarratuvvat guh giállabarggijh unniedeäh.

Giállasyöbradahkkan giälah

Giällaguavdátje leä gehttedallame äjttegiide, rektuvrijde, sámien nuarijsierieb Sáminuorra jah Sámiediggien giällaseäbrierárieb sámien giállavyjjarij bijrra mánájne jah nuarijne. Jiänabe sijttá sámiegiälub rupttijde válddiet, luhkkat jah uvdiedit. Äjttegh gíssjkadeäh vaj mánáh gelggh sámiegiälub liárrat jah uvdiedit. Liáratijjá, liárruoviertieh jah áhppatassh leäh vánne. Sámiegiälake giállabarggijh, giállabiesieh jah giällaarenah leäh áj dárbbash. Giállasyöbradahkka veänddá rärretis prioritere jah bednegijde vaddá sámien giälijde jah daj uvddániämmáje.

Kultuvrra giälub guaddá, giälla kultuvrub guaddá – Sámien kultuvrra vujnnagáhtá

Sámien giälah jah kultuvrra vujnnagühten jábien 2024 jiänabeláhkkuosyöbradahkkasne. Árvvuo nínnuoduvva gássie giälla jah kultuvrra sijjeb udtjah mediasne, tjálaldahkkasne jah kultuvrraüdrnegisnie guh Girjjiemeássuojne jah filmma- jah teahtererahppamijne.

Jis sámien giälah gelggh uvddánit die leä dárbbuo jiänabe giällaarenijste hiájman ulgguolisnie gussnie sámiegiälla vujnnije jah guvllije. Ájnas arenah giälijde leäh uvddameárkkane TV jah radio. Enje leä stvarra vánne sámiegiälake journalistijste jah járggalijjájste.

Sámien tjálaldahkka leä stvarábe ájttsamub udtjame nomineremij báktta bálkájde jah sámien teahtererahppamijne. Mánájjirjeh leäh uvdijmus sjangerine sjaddame sámien tjálaldahkkasne Sverjesne.

Áhppatisvirjjuo

Vánne sámien áhppatassh leä alvvije. Fámuogis dahkkuoh leäh dárbies rärretassaste vaj sjaddá nínnuos vuarruo mij leä dárpies sámiegiälj áhppatisvirjijje. Jiänabe kommuvnah tjuavvareäh uvddaskuvlah sámiegiälasne fállat. Vuarruoskuvlan áhppatis sámiegiälasne tjuavvare duadastuvvat jah akttá vuöhkie leä tjjmaplánub mierriedit iedniegiällije. Iedniegiällaáhppatis galggá áj uvddaskuvllaklássub gápttjat. Liáratijjááhppatassh massnie leä sámiegiälla ábdnasine ja giällaáhppatassh gájk mieriesne gájkijde vijtta sámien giälijde leäh dárbbash vaj dárbuojde üllet. Byöhramesámiegiälla dárbahe siárra dahkkuojde tjávdiet alvvijis vánieb liáratijjájste jah liárruovertijste.

Vujdnasissa buökttiet jah árvuob lügnjet

Girjjiemeässuo Göteborgesne jah SVT:n juvllarijmmuo Lopmeniekedassh/Snödrömmar leäh viehkietamme sámien giälijde jah kultuvrub vujnnagåhtiet jah iäntuob lissietamme. Giällaguavdátje leä mubbádiste tjarratuvvame gehttjediemeab giällaninnuodijjá dájman bijrra sámien tjudtjatusdáhvuosne. Kommuvnah leäh jiänasummas dájmiide tjarratuvvame aktsnebarguosne girjjienvuarkájgüjme. Giällaguavdátje leä ájáj uhttsame indikativrijde majgüjmie máhtta tjuavvuot sámien giälaj gühkkiesájggásadtje uvddániemeab.

Aktsnebargguo jah giällahukssuo rijkkaräjij rastá

Sámien giälij giällahukssuo leä nihttietuvvame gåssie rärretis ij bednegahttieh Sámien Giällagálddijen dájmuob 2025 rájjeeste. Sámien Giällagálddije leä ájnna orgána mij barggá sámien giällahukssuojne jah terminologijijne rijkkaräjij rastá jah mij ninnuoste sámien giälah uvddáneäh sámmá hárráje.

Rájjierasstiedijjá giällaseminárijne jehtten sámien giällabargguo dárbasja gájkijde giällabarggijijde mah gávnnijeäh. Leä dárbbuo jiänabe rájjierasstiedijjá gávnademesijijste hieriedit ahttie sámien giälah uvddáneäh uvmassie hárijde rijkijne. Sámien giälah leä stvarra dárbbuo áhppatassijste uvddaskuvlasne, liäratijjááhppatassijste massnie leä sámien giälá ábdnasine, kursajste gájk mieriesne, giällateknologijaste, liärruovertijste jah gávnademesijijste gussnie máhtta sámástit.

Dájmmaprográmma ja strategija sámien giälijde

Sámiediggien Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken byörrije ábbaláhkáje tjarratuvvat. Rärretis tjuavvare bednegijde biäjat gühkkiesájggásadtje tjarratiämmáje dájmiide, gábbátjahkkh dájmiide majddie rärretis leä uvddale mierrieduvvame jah ájáj dájmiide majddie Sámiediggie leä ájvvadamme.

Heäjttiemeabágouh- Mij leä dárbbuo sámien giälij uvddániämmáje?

Miñijmust mijjá sijttabe jah sámien syöbradahkka sijtta vuöjnniet dájmmije jah akttasadtje áhppatisvürjuob sámien giälijde. Rärretis byörrije uvdiedit jah bednegijde biäjat sámien giälijde jah daj uvddániämmáje. Sámien álgguoálmagegiälah gelggh aktárvlادتje dárungiállane urruot. Leä dárbbuo uvmassie dahkkuojste, uvddameärkkan liäratijjááhppatassijste, digitála riäjruijste, liärruovertijste sjiähtatuvvame Sverjen bielien Sábmáje, jah jiänabe sámien giällaarenijste, giällabesijste jah bahkkadijjáprográmmijste.

Tjåhkkájgiessem

Sámedigge vurdij jáben 2024 mierrádusav rárridusast bednigahttema birra Giellaguovdátja vijdedum dájbmáj. Ragatmánon budij vájves diededibme ahte binnodam lin bednigahttemav 2025:j guhta miljuvna krávnáj. Jávvvlámánon budij mierrádus Sámedigge udtju guákkte miljuvna krávná lassen Giellaguovdátja dájbmáj 2025:n. Bednigahttem jábijn 2022 ja 2023 lij lågev miljuvna krávná ja jáben 2024 lij akktalåkkakta miljuvna krávná. Binnodum bednigij dehti Giellaguovdátja máhttelisvuoda ávdedit sáme gielaj álládahttemav gárttju. Binnáp giellabarrgaja buakktá binnáp giellaávdedit dagojt.

Giellasebrudaga giela

Giellaguovdátj lä gatjadallam iejgádij, rektuvrajt, sáme nuorajsiebrev Sáminuorra ja Sámedigge giellasäbbrerárev, sáme gielaj vijjura birra mánáj ja nuorajn. Ienabu sihti ietjase sáme giela ruptuk válldet, láhkát ja ávdedit. Iejgáda rihtji dan ávdást ahte máná udtju lierrat ja ávdedit ietjase sáme giela. Lä vádne lieradejjijst, lierramriejdojt ja sáme giela lieradusajst. Lä áj dárbo sáme giela giellabarrgajijst, giellabesijst ja giellaarenajst. Giellasebrudak vuarrdá rárridus prioriterija ja biejjá bednigijst sáme giela ja daj ávvdánibmáj.

Kultuvvra guaddá giela, giella guaddá kultuvvra – Sáme kultuvvra luggniduvvuja

Sáme giela ja kultuvvra ienabut vujdnusij buhtin jáben 2024 ienaplågosebrudagan. Árvvo luggniduvvuja gu giela ja kultuvvra sajev udtju medijan, girjålatjuvoda, ja áj kultuvvraurdmijn gunnik Girrjemisson ja filbma- ja teåhterrahpamijn.

Dårbahip ienap giellaarenajst hiejma ullgolin gunne sáme giella vujdnuja ja gulluja jus sáme giella gallgá ávvdánit. Ájnas arena giela lä ávvdámårrkan TV ja rádio. Lä ájn stuorra vádne sáme giela journalistajst ja jårrgålejijst.

Sáme girjålatjuvoda lä stuoråp lågedimev udtjum ávvdámårrkan nominerimij bakto bålåkjda ja sáme teåhterrahpamijn. Månåjgirje lä ávvdemus slåjjan sjaddam sáme girjålatjuvoda Sverigin.

Lieradusrigge

Vådne lä alvos sáme giela lieradusast. Rårridus verrtija tjaradit fåmulatj dájbmåjt ninnit dårbulatj vuorov sáme giela lieradusriggáj. Ienap kommuvna verrtija sáme giela ávvdåskåvlåv fállat. Vuorroskåvlå sáme giela lieradus verrtija ninniduvvut ja akta vuohke lä tijbmaplånnav mierredit iednegiellalieradusaj. Iednegiellalieradus gallgá áj ávvdåskåvvlåklåssav gåpptjåt. Lieradåjjelieradusa ma gupptji skåvvlååbdnasav sáme giella ja giellalieradusa gåjk dåsijn gåjk vihta sáme giela ruodtjoduvvuji dårbojt dåvvdet. Bidumsáme giellalieradus sårra dájbmåjt tjåvvdet alvos vánev lieradejjijst ja lierramriejdojt.

Vujdnusij biejjat ja årvov luggnit

Girremåssu Gåtebårjån ja SVT:a jåvvlårijbmo *Lopmeniekedassh/Snödrömmar* lä sáme giela vujdnusij biejjam ja lågedimev lasedam. Giellaguovdátj lä mubbådijst tjaradam gatjadimev giellaninnij dagojt

birra sáme tjuđtjudusdáfon. Kommuvna tjaradin ienamus dagojt akktavuodan bibliotiehkajn. Giellaguovdátj lä áj áhtsám indikatuvrajt majgum máhttá tjuovvot sáme gielaj ávvdánimev.

Grännsarisstij akktanbarrgo ja giellasujjto

Sáme gielaj giellasujjto lä nihtedum gu rärridus ij bednigahte Sáme Giellagáldov 2025 rájest. Sáme Giellagáldo lä ájdna orgána mij barrgá sáme giellasujtujn ja terminologijajn griensaj rasstá ja mij ninnija ahte sáme giela ávvdáni sämme guvvluj.

Grännsarisstij giellaseminárajn budij ávvdálij sáme giellabarrgo dárba gájk giellabarrgajijt ma gävduji. Lä dárbo ienap grännsarisstij gávnadimsijijst hieredit ahte sáme giela ávvdáni umasláhkáj rijkajn. Sáme gielajn lä stuorra dárbo lieradusajst allaskávlán, lieradájjelieradusajst majn lä sáme giella ábnasin, kursajst gájk dásijn, giellateknologijast, lierramriejdojst ja gávnadimsijijst gunne máhttá sáme gielav ságastit.

Dahkopgrámma ja strategija sáme gielajda

Sámedigge *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken*³ berruja állásit tjaraduvvut. Rärridus verrtija resursajst biejjat guhkaájggásatj dájbmáj tjaraduvvumij. Dát guasská dájbmájt mav rärridus lä ávvdál mierredum ja áj dájbmájt mav Sámedigge lä ájvvádam.

Hájjtembágo – Mij lä dárbo sáme gielaj ávvdánibmáj?

Manemusat mija sihtap ja sáme giellasebrudak sihtá vuájdnet dájbmáj ja akktelis lieradusrigge sáme gielajda. Rärridus berruja prioriterit ja biejjat bednigijt sáme gielajda ja daj ávvdánibmáj. Sáme álgoálbmukgiela gillgi sämme dásen gu dárogiella árrot. Lä dárbo umas dagojst, ávvdámärrkan lieradájjelieradusast, digitála riejojst ja sjehtadum lierramriejdojst Sveriga bielláj Sámeiednamin, ja áj ienap giellaarenajst, giellabesijst ja mentorprográmmajst.

³ <https://www.sametinget.se/3249>

Tjoahkkájgäsos

Sámedigge vuordij jage 2024 márrádusáv ráddidusás biednigahttema hárráj Giellaguovdátja vijdedum dájmaj. Ragátmáno bádi gávkas diededibme ahte jage 2025 biednigahttem la binnodam guhtta miljávna krávnna. Javllamáno bádi márrádus ahte Sámedigge oadtjo guokta miljávna lassen Giellaguovdátja dájmaj jage 2025. Biednigahttem 2022 ja 2023 lij lågev miljávna krávnna ja 2024 lij lågenanakta mijávna krávnna. Binnum biednigij diehti ráddjiduvvá Giellaguovdátja máhttelisvuohta ávdedit sáme giela álládahttemav. Binnep giellananustahttem dájmajs sjaddi gá giellabargge binnu.

Giela giellasebrudagás

Giellaguovdásj li ságádahttam äjgádiht, rektávraht, sáme nuorajsiebrev Sáminuorra ja Sámedikke giellasiebrerádev sáme gielaj vidjura birra mánaj ja nuoraj siegen. Ienep sihti ietjas gielav ruoptus válldet, låhkát ja ávdedit. Le vądne áhpadiddjijs, áhpadimnávojs ja sámegielak áhpadusájs. Le aj dárbbu sámegiellabarggijs, giellabiesijs ja giellaarenajs. Giellasebrudahka vuorddá vaj ráddidus vuorot ja biednigijt biedjá sáme gielajda ja daj ávddánibmáj.

Kultuvrra doarjot gielav, giella doarjot kultuvrav – Sáme kultuvrra almolasjvuodan

Jage 2024 sáme giella ja kultuvrra tjalmostuvvin ienebuv ieneplågosebrudagán. Stáhtus lassan gá giella ja kultuvrra sajev oadtju mediajn, girjålasvuodan ja kultuvrradáhpadasájn degu Girjjemåsson ja filmma- ja teåhterrahpama.

Dárbbu l ienep giellaarenajt hejma ålggolin åsadit vaj sáme giela ávddáni. Ájnas sadje gielajda li iehtjådiht siegen TV ja rádio. Le vilå stuor vądne sámegielak reporterijs ja jårggåliddjijs.

Áhpadustjuovos

Vądne sámegielak áhpadusájs le alvos. Ráddidus viertti dárkkelis dájmaht tjadådit vaj sjaddå nanos vuodo mij la dárbbu sáme gielaj áhpadustjuovvusij. Ienep kommuva vierttiji sámegielak ávddåskåvlåv fállat. Vuodoskåvlå sámegielak áhpadus viertti nanostahttet iehtjådiht siegen biedjat mierredum tijmmaplånáv iednegiellaåhpadussaj. Iednegiellaåhpadus galggå aj gåbttjåht ávddåskåvlåv. Áhpadiddjeåhpaduså ma gåbttji skåvllååbbnasav sámegiella ja giellaåhpadus gájka dåsijn gájka sáme gielajda gájbeduvvá vaj dárboht gåbttjå. Bidumsámegiellaj le dárbbu sierra dájmajs vaj tjoavddet dav alvos vánev áhpadiddjijs ja áhpadimnávojs.

Vuojnedibme ja ståhtusalediddje

Götebårja girjjemåsson ja SVT:a javllarijmmo *Lopmeniekedassh/Snödrömmar* li viehkadam tjalmostahttet ja lasedit berustimev sáme gielajda ja kultuvrraj. Giellaguovdásj la ajn akti tjadådam gatjådimev giellannim dagoj birra sáme tjuottjodusguovlon. Ienemus dagojs li tjadåduvva aktan girjjevuorkajn. Giellaguovdásj le åssam mihtojt majna máhttå tjuovvot sáme gielaj ávddånimev.

Rijkarájij rastá aktisasj barggo ja giellasujtto

Sáme gielaj giellasujtto I iehpevisses gá Svieriga stáhta ij biednigahte Sáme Giellagáldov 2025 rájes. Sáme Giellagáldo le dat ájnna orgána mij barggá sámegiellasujton ja terminologidjan rijkarájij rastá ja mij nanustuhtá vaj giela ávddáni sámme guovlluj.

Rijkarájij rasstim giellaseminárajn ávddánbáidij ahte sámegiellabargo dárbahi gájka giellabarggijit ma gávnnuji. Le dárbbo ienep rijkarájij rastá gávnadimsajijt vaj hieredit ahte sámegiela ávddáni umassláhkáj rijkajn. Sáme gielajn la stuor dárbbo áhpadusájt allaskávlán, áhpadiddjeáhpadusá ma gábbtji ábnnasav sámegiella, kursajit gájka dásijn, giellateknologidjav, áhpadusnávojt ja gávnadimsajijt gánná máhtá sámegiela ságastit.

Doajmmaprogramma ja strategiddja gielajda

Sámedikke *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken*⁴ birri állásit tjadáduvvat. Ráddidus viertti resursajit biedjat guhkesájgasaj tjadádimev dájmajs. Dát guosská dájmajt majt ráddidus la ávddál mierredam ja aj dájmajt majt Sámedigge I oajvvadam.

Hiejttembágo – Mij la dárbbo sámegiela ávddánibmáj?

Manemusát mij ja sámegiellasebrudahka sihtap vuojnet dájmalasj ja aktarájak áhpadustjuovos sámegiela. Ráddidus birri vuorodit ja biednigijt biedjat sámegiela ja daj ávddánibmáj. Sáme álgoálmukgiela galggi sámme dásen degu dárogiella árrat. Dárbbo I umasse dagojs, degu áhpadiddjeáhpadusájs, digitála rájdojs ja sjehtadum áhpadusnávojs Svieriga bálláj Sámen, ja aj ienep giellaarenajs, giellabiesijs ja bagádimprorámmajs.

⁴ <https://www.sametinget.se/3249>

Čoahkkáigeassu

2024 vurdii Sámediggi dieđu Giellaguovddáža ruhtadeami birra ráđđehusas. Čakčamánuš bođii váivves diehtu ahte jagi 2025 ruhtadeapmi unniduvvo guhtta miljovna ruvdnui. Juovlamánuš bođii mearrádus Sámediggái ahte Giellaguovddáži juolluduvvo guokte miljovna ruvna lassan 2025 doibmii. Jagi 2023 juolludeapmi lei 10 miljovna ruvnu ja jagi 2024 lei fas 11 miljovna ruvnu. Juolludeami unnideapmi dagaha ahte giellaguovddáš sámegielaide ealáskahttindoaimmat unnot. Dasto šaddet unnit giellanannen doaibmabijut go go giellabargiid lohku unnu.

Giellaservodaga jienat

Giellaguovddáš lea jearahallan váhnemiid, rektoriid, sámi nuoraidorganisašuvna Sáminuora ja sámedikki giellalávdegotti sámegielaide dili birra mánáid ja nuoraid gaskkas. Eanet olbmot háliidit oahppat, lohkat ja ovdánahttit iežaset sámegiela. Váhnemat rahčet dan ovdii ahte mánát besset oahppat ja ovdánahttit iežaset sámegiela. Sámeielas leat unnán oahpaheaddjit, oahpponeavvut ja oahput. Lea maid dárbu sámegiela giellabargiide, giellabájiide ja giellabirrasiid. Giellaservodat vuordá ahte ráđđehus vuoruha ja bidjá ruhtadeami sáme gielaide ja daid ovdáneapmái.

Kultuvra guoddá giela, giella guoddá kultuvrra – sámi kultuvra almmolašvuodas.

Sámegiela ja kultuvra leamaš váldoservodaga almmolašvuodas eanet oidnosis jagi 2024. Giela ja kultuvrra árvu badjána go oažžu eanet saji mediain, girjjálašvuodas, ja kulturdáhpáhusain, nugo Girjemeassuin ja filbma- ja teáhter vuosttasrahpamiin.

Sámegielaide ovddideapmái dárbbášuvvojit eanet giellabirrasat olggobeale ruovttuid, gos sámegiella oidno ja gullo. Radio ja TV leat dehálaš sámegielaide ovdáneapmái vai šaddet eanet giellabirrasat vai sámegiella gullo ruovttuid olggobealde. Váilot ain sámegiela journalistat ja jorgaleaddjit.

Sámi girjjálašvuohta lea ožžon eanet fuomášumi, earret eará bálkkašumiid nammademiiguin ja teáhterrahpamiin, mas sámi buvttut leamaš vuodđun. Ruotas leat mánáidgirjjit šaddan deháleamos šládjan sámi girjjálašvuodas.

Oahppobálggis

Váilevaš sámegiela oahpahuš lea duođalaš. Ráđđehus galggašii garrasit doaibmabijuid ásahit, vái šaddá nana vuodđu oahppobálgás sámegielaide. Eanet gielddat galggašit fállat sámegiela ovdaskuvlafálaldaga. Sámeielas vuodđoskuvlla oahpahuš galggašii sihkkarastojuvvot earret eará bidjat diibmologu meari eatnigielaohpahušii. Ovdaskuvlaluohkás galgá leat maid eatnigiela oahpahuš. Oahpaheaddji oahpuš mas lea sámegiela fágan ja giellaoahppu buot dásiin buot viđa sámegillii gáibiduvvo jos buot dárbbuid galgá gokčat. Bihtánsámegiella dárbbáša sierra doaibmabijuid, jos dálá oahpaheaddji ja oahpponeavvuid heahtedili galgá čoavdit.

Bidjat oidnosii ja bajidit árvvu

Göteborga girjemeassut ja SVT juovlakalendar *Lopmeniekedassh/Snodrömmar* leat dagahan eanet oidnosii ja beroštumi sámi gielaide ja kultuvrii. Giellaguovddáš lea čuovvolan iskkadeami sámegiela

hálddašangielddaid giellanannen doaimmaid iskkadeami. Giellaguovddáš lea ráhkadan mihtuid, maiguin sáhtta čuovvut sámegielaide guhkesáiggi ovdáneami.

Rájáid rasttildeaddji ovttasbargu ja giellagáhtten

Sámegielaide gáhtten lea eahpevissis go Ruota stáhta ii ruhtat Sámi Giellagáldu jagi 2025 rájes. Sámi Giellagáldu lea áidna ášahus, mii bargá sámegielaide gáhttemiin ja terminologiija ovdánahttimiin riikarájaid rastá ja dat dáhkida ahte sámegielaide ovdánit seamma guvlui.

Rájiid rasttildeaddji giellaseminárain duođastuvvui, ahte sámi giellabargui dárbašit buot giellabargiid, mat gávdnojuvvojit. Lea dárbu eanet rájiid rasttildeaddji deaivvadanbáikkiide amas sámegielaide suorgás iešguđet guvlui iešguđet riikkain. Sámegielaide lea dehálaš ahte lea universitehta-, oahpaheaddji oahppu, main sámegielaide lea fágan, oahpahus buot dásiin, giellateknologiija, oahpponeavvut ja deaivvadanbáikkid gos sámegielaide sáhtta hupmat.

Doaimmaprogramma ja strategiija sámegielaide

Sámedikki *Sámegielaide seailuhan doaimmaprogramma evttohus (Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken⁵)* galggašii ollásit čadauvvot. Ráđdehus ferte ruhtadit guhkitáiggi doaimmabijuid čadaheami. Dát guoská sihke ráđdehusa mearriduvvon ja Sámedikki evttohuuvon doaimmabijuide.

Loahppasátni – Mat leat sámegielaide ovdánemiid eavttut?

Loahpas háliidit mii ja sámi giellaservodagat ahte livčče doaimmi ja oktilaš oahppobálgát sámegielaide. Ráđdehus galgá vuoruhit ja ruhtadit sámegielaide ja daid ovdáneami. Sámegielaide, mii lea álgoálbmotgielaide galgá leat seamma dásis go ruotagielaide. Lea dárbu iešguđetge doaimmabijuide, ovdamearkka dihtii oahpaheaddji ohppui, digitála ja heivehuuvon oahpponeavvuide ruota Sápmai, ja eanet giellabirrasiidna ja bagadeaddji programmiid.

⁵ <https://www.sametinget.se/3249>

Summary

In 2024, Sámedigge was awaiting a decision from the Swedish government regarding continued funding for the expanded operations of Giellaguovdásj. In September, the disappointing news arrived that the funding for 2025 had been reduced to SEK 6 million. In December, it was decided that, in addition to the fixed SEK 6 million, Sámedigge would receive an additional SEK 2 million for Giellaguovdásj's operations in 2025. The funding for 2022 as well as 2023 was SEK 10 million, and for 2024, it was SEK 11 million. The reduced funding will limit Giellaguovdásj's ability to promote the revitalization of the Sami languages. Fewer language-strengthening initiatives will be possible as the number of language workers decreases.

Voices from the language community

Giellaguovdásj has interviewed parents, school principals, the Sami youth organization Sáminuorra, and Sámedigge's language committee regarding the situation of the Sami languages among children and youth. More people want to reclaim, read, and develop their Sami language. Parents are fighting for their children to learn and develop their Sami language. There is a lack of teachers, teaching materials, and Sami language education programs. There is also a need for Sami language workers, language immersion programs, and language arenas. The language community expects the government to prioritize and allocate resources for the Sami languages and their development.

Culture carries language, language carries culture – Sami culture in the spotlight

The Sami languages and culture gained increased visibility in the majority society during 2024. Their status is strengthened when the languages and culture are given space in media, literature, and cultural events such as the Göteborg Book Fair, as well as film and theatre premieres.

To promote the Sami languages, more language arenas outside the home are needed, where Sami is both visible and heard. Important arenas for the languages include television and radio. There is still a significant shortage of Sami-speaking reporters and translators.

Sami literature has gained increased recognition through nominations for awards and theatre premieres based on Sami works. Children's books have become the most prominent genre within Sami literature in Sweden.

The chain of education

The lack of Sami language education is considered critical. Effective measures from the government are necessary to build the solid foundation required for the chain of educational of the Sami languages. More municipalities need to provide preschool education in Sami. Sami language instruction in primary school must be secured, including the establishment of a set timetable for mother tongue education. Mother tongue instruction should also include preschool classes. Teacher training programs that incorporate the Sami language as a subject, as well as language education at all levels for all five Sami languages, are needed to meet the demand. For Pite Sami, targeted efforts are required to address the urgent shortage of teachers and teaching materials.

Highlighting and promoting

The Göteborg Book Fair and SVT's Christmas calendar *Lopmeniekedassh/Snödrömmar* have contributed to increased visibility and interest in the Sami languages and culture. Giellaguovdásj has conducted a follow-up survey on language-strengthening activities within the Sami administrative area. The majority of these activities were carried out in collaboration with libraries. Giellaguovdásj has also worked on developing indicators to track the development of the Sami languages over time.

Transborder cooperation and language planning

The planning of the Sami languages is under threat as the Swedish government will no longer fund *Sáme Giellagáldo* from 2025. *Sáme Giellagáldo* is the only institution working on Sami language planning and terminology development across national borders, ensuring that the Sami languages evolve in the same direction.

At transborder language seminars, it was emphasized that all available language workers are needed for the revitalization of the Sami language. There is a need for more transborder meeting spaces to prevent the Sami languages from developing in different directions in different countries. The Sami languages require extensive educational resources at the university level, teacher training programs that include the Sami language as a subject, courses at all levels, language technology, teaching materials, and spaces where Sami can be spoken.

Action plan and strategy for the Sami languages

Sámedigge's proposed action plan⁶ for preserving the Sami languages should be fully implemented. The government must allocate resources for the long-term execution of necessary measures. This applies both to previously decided government initiatives and to the measures proposed by Sámedigge.

Conclusion – What is needed for the development of the Sami languages?

In summary, we and the Sami language community want to see a functioning and coherent chain of educational for the Sami languages. The government should prioritise and allocate funding for the development of the Sami languages. The Sami Indigenous languages should be given equal status with Swedish. Various measures are needed, including teacher training, digital tools, and adapted teaching materials for the Swedish side of Sábmme, as well as more Sami language arenas, immersion programs, and mentorship programs.

⁶ <https://www.sametinget.se/3249>

1. Röster från språksamhället

Barn och ungdomar är framtidens samiska talare. Insatser för barn och ungdomar är därför särskilt viktiga för att bevara och utveckla de samiska språken för framtida generationer. I detta kapitel lyfts röster från språksamhället om situationen för de samiska språken hos barn och unga 2024 och vilka åtgärder som behövs för att stärka språken.

Bedömning av läget

Fler och fler vill ta tillbaka, läsa och utveckla sitt samiska språk. Föräldrar kämpar för att barnen ska få lära sig och utveckla samiskan. De samiska språken finns inte i omgivningen och exponeringen av språken är oftast obefintlig. Det är svårt att ha vardagskontakt med andra som pratar samiska.

Språksamhället uttrycker att det krävs:

- Utbildningar i samiska
- Universitetsutbildningar i ume- och pitesamiska
- Lärare i samiska och andra språkarbetare
- Samiska läromedel och material
- Språkarenor och språkbad
- Appar, poddar, filmer, sociala medier och tv-program på samiska
- Samiska förebilder
- Regeringen måste prioritera och tillsätta medel för de samiska språken och dess utveckling.

Samiska föräldrar

Giellaguovdásj har intervjuat fyra föräldrar till barn som inte går på sameskola. Gemensamt för dem är att de kämpar för att barnen ska få lära sig och utveckla sitt samiska språk. De anser att de samiska språken behöver synas och höras mer i samhället. Det skulle ge stöd åt barn och ungdomar i deras språkutveckling.

Samiskan varken syns eller hörs

På de flesta platser runt om i Sverige saknas de samiska språken i omgivningen och exponeringen av språken är oftast obefintlig. Det är oftast svårt att ha vardagskontakt med andra som pratar samiska och föräldrar måste själva vara aktiva för att få till en samiskspråkig arena för deras barn och dem själva.

- De samiska språken finns inte naturligt i omgivningen. Som förälder måste man skapa allt för att ens barn ska ha en möjlighet att lära sig språket. Saknar man språket själv och inte kan lära sig själv, då har man ingen chans, säger en förälder från Göteborg.
- Det finns få och svaga samiska språkarenor och det är få som behärskar språket helt. Det talas inte så mycket samiska som man hade önskat på de få språkarenorna som finns, säger en förälder från Östersund.

Dålig språksituation i Göteborg

Den samiska språksituationen i Göteborg anses mycket dålig. Föräldrar måste vara drivna och kreativa om barnen ska få höra och se samiska utanför hemmets väggar och det krävs mycket av föräldrar för att få undervisning i samiska.

- Som förälder måste man ha koll på all lag och veta hur det går till i praktiken för att få samisk undervisning åt sitt barn. Det är avgörande att orka. Det finns föräldrar som inte orkar, säger föräldern från Göteborg.

Föräldern har ägnat mycket tid åt att förändra situationen. Hen har försökt att arbeta med Göteborgs kommun och har haft samrådsmöten med politiker för att få till samiskt språkstöd till sonen.

- Jag anmälde förskolan till Skolverket. Skolverket sa att Göteborgs kommun inte följer lagen, men de kan inte straffas för det, säger föräldern.

Tuff språksituation i Staare

Språksituationen upplevs tuff i Staare då samiska används i liten omfattning. Den samiskspråkiga inputen i samhället är liten och det finns få samiska språkarenor.

- Det finns inget på sydsamiska för barn och ungdomar att lyssna på eller titta på. Man känner sig helt själv som förälder att stärka språket, säger en förälder i Staare.

Det upplevs positivt att Staaren tjielte försöker ordna träffar för den samiska befolkningen.

- Tyvärr pratas det svenska på de flesta träffarna. Språknivån hos de flesta som pratar sydsamiska är inte så hög. När man lär sig måste man få höra och härma ett korrekt språk. Det måste därför satsas på alla nivåer, säger föräldern från Staare.

Hen upplever att språksituationen i Staare har förändrats positivt de senaste tio åren. Utbudet av samiska språkkurser är bättre, fast det ännu är begränsat. Det finns ett större intresse att prata samiska.

- Folk vill lära sig och tycker det är positivt att prata samiska. Det har skett en attitydförändring. För tio år sedan var det skamfullt att inte kunna prata samiska. Idag pratar vi öppet om språkspärrar och man får försöka prata samiska, säger föräldern från Staare.

Bättre språksituation i Bienjedaelie

Samiska språksituationen upplevs bättre i Bienjedaelie idag jämfört med för tio år sedan. Många föräldrar har tagit tillbaka språket och det är många barn som läser samiska.

- Språkintresset är högre än på länge. Föräldrargruppen har kämpat för att den samiska språksituationen ska vara bättre redan från förskolan. Föräldrar ställer upp som förskolepersonal då kommunen inte hittar någon att anställa, säger en förälder från Bienjedaelie.

Stort intresse för språket i Ubmejeområdet

I Ubmejeområdet finns det ett stort intresse för de samiska språken. Fler och fler vill ta tillbaka sitt språk och hela familjer jobbar med det. Språket har bildat en stor gemenskap och många vill delta på språkdagar och språkkaféer.

- Efterfrågan att lära sig umesamiska är enorm, utbudet är litet och språknivån är väldigt låg. Det måste byggas på alla språkliga nivåer, säger en förälder från Ubmejeområdet.

Språkarenor behövs

Föräldrar anser att det är viktigt att skapa arenor där de samiska språken hörs och syns. Gemensam träning och slöjdkurser som språkbad är exempel på aktiviteter som föräldraföreningen i Bïenjedaellie anordnar. De försöker använda förstaspråkstalare så mycket som möjligt i deras aktiviteter.

- Vi behöver samiskspråkiga mötesplatser. Det är viktigt att även vi föräldrar får utveckla språket då barnen kommer i kapp oss språkmässigt, säger föräldern från Bïenjedaellie.

Avstånden mellan samiska språkanvändare är stor i Ubmejeområdet liksom på många andra platser. Språkarenor finns inte och de måste skapas.

- Alla är ganska ensamma med språket då vi bor så långt ifrån varandra. Det är en stor nackdel att inte få höra andra prata samiska, så språkarenor måste skapas, säger föräldern från Ubmejeområdet.

Fler språkarbetare behövs

Då intresset för de samiska språken har ökat behövs fler språkarbetare. Det måste finnas personer som kan språket och orkar lyfta andra till högre språkliga nivåer. Det efterfrågas kurser och universitetsutbildningar på alla samiska språk. Idag är det ett tungt arbete för ett fåtal personer att arbeta med umesamiskan.

- Det finns ingen som kan rycka ut. Ska det skrivas texter, bok eller översättas så hänger det på några få personer. Det blir en tung börda för några få. Fler behöver arbeta med språket annars så kommer intresset för språket att avta, säger föräldern i Ubmejeområdet.

Hen tillägger att det behövs språkarbetare då det även saknas lärare och läromedel på samiska.

Krav på fjärrundervisningen

Föräldern från Göteborg pratar alltid samiska med sitt barn. I övrigt hör barnet enbart samiska på samiskalektionerna. Barnet har fjärrundervisning två gånger 45 minuter i veckan. Skolan där barnet går har minskat på antalet lektioner. Förra året fick barnet tre lektioner i veckan.

- Jag är själv mitt barns handledare och ser till att all teknisk utrustning och litteratur finns. Det gör jag ideellt. Jag vill inte skapa problem med skolan för de kanske drar ner på lektionstiden ännu mer, säger föräldern.

Tillgången till samisk fjärrundervisning har blivit bättre på många håll i Sverige och det är mer etablerat att få läsa samiska. Föräldern från Staare anser att strukturen för distansundervisningen är klar. Hen anser att det nu måste sättas fokus på kvaliteten.

- Förut har vi varit tacksam för 30 minuter samiskaundervisning. Nu måste det sättas fokus på kvaliteten. Vi måste ställa krav och ställa frågan: Har mitt barn lärt sig något på dessa fyra år? Samiskan ska behandlas som alla andra ämnen. Idag behandlas den som mindre, säger föräldern från Staare.

Meritpoäng på gymnasiet

Det är få elever som läser samiska på gymnasiet. Det behövs en struktur så att eleverna fortsätter att läsa samiska efter årskurs 9.

- Gymnasieskolan är inte på tårna när det gäller samiska språk. De är inte lika vana att jobba med samiskaundervisning. Ska man få fler att tala samiska och duktiga talare då måste ungdomarna komma ut ur utbildningskedjan med betyg och meritpoäng i samiska språket. De gör få idag, säger föräldern från Staare.

Viktigt med mentorprogram och språkbad

Då de samiska språken hörs och syns lite i samhället och då samisk undervisningstid i skolan är begränsad så anser föräldrarna att det är viktigt att barn och ungdomar får stärka och utveckla sitt språk på annat sätt. Språkbad, språkcaféer och mentorprogram lyfts som viktiga arenor. En stabil organisation kring återkommande språkbad för barn och unga efterfrågas.

- Språkbad och språkcaféerna ger ny energi. Det ger nya nätverk och gemenskap. Det är identitetsstärkande och därför ökar intresset för språket, säger föräldern från Ubmejeområdet.
- Det behövs regelbundna organiserade språkbad. Platser där barn får träffa andra barn som pratar samiska och där det finns vuxna förebilder i att prata samiska. Det kan inte bygga på ideella krafter, säger föräldern från Staare.

Hen vill även lyfta vikten av mentorprogram. Genom mentorprogram får man en förebild i det samiska språket. Någon utanför hemmet kommer in och stärker språket.

- Mötena med mentorn har varit enda miljön som varit helt samisktalande för mig. För mig och min familj har detta varit avgörande i vår språkbytesprocess, säger föräldern från Staare.

Samiska förebilder stärker språket

Under de sista åren har samisk kultur blivit mer synlig i det svenska samhället. Trots att synligheten fortfarande är liten så finns en större exponering av samiska förebilder än förut.

- Förebilder är a och o för att barn ska förstå vikten av att tillhöra en kultur som man tycker är häftig att få vara en del av. Julkalendern och Bokmässan 2024 var exponering som gjorde skillnad, säger föräldern från Göteborg.
- Ungdomsmagasinet *Nuorat* gör ett gott jobb. De försöker skriva på alla samiska språk. De är ett föredöme, att de skriver på samiska, säger föräldern från Staare.
- Det är viktigt att kunna välja något på samiska att se och lyssna på. Det är viktigt för barn och unga att språket är erkänt och att de ser språket i vardagen, avslutar föräldern från Ubmejeområdet.

I kapitel 7 går det att läsa vad föräldrarna önskar för att den samiska språksituationen för deras barn ska bli bättre.

Rektorer på sameskolorna

Giellaguovdásj har intervjuat tre rektorer på sameskolorna i Dearn, Giron och Gárasavvon. Språksituation och utmaningarna är både lika och skiljer sig mellan skolorna. I Dearn går det enbart två stadigvarande elever på sameskolan och de flesta familjer jobbar där med att ta tillbaka de samiska språken. Enligt sameskolan i Giron är den samiska språksituationen för eleverna svår och kritisk då det svenska språket är dominerande i samhället. I Gárasavvon där området har många samisktalande människor är både personal och elever mer eller mindre samisktalande. Där ser de behov av att ge nya samiska ord till eleverna och ta tillbaka ord som håller på att försvinna.

Svårjobbat

- Det är svårjobbat med de samiska språken. Så har det varit en längre period. Vi har alltid velat att eleverna ska prata mer samiska. Svenskan är stark och vi får jobba hårt för att de samiska språken ska höras och synas, säger Marit Sikku Trägårdh, lärare, och Katarina Sixten Inga, rektor vid sameskolan i Giron.

Ju äldre barnen blir desto mer övergår leken från samiska till svenska på skolgården. I förskoleklass sker lek på samiska hos de modersmålstalande barnen, vilka är runt hälften av barnen.

- Vi bor i en stad där svenska är samhällets språk. Sameskolan blir en liten ö. En del barn vet inte varför de går sameskola. De förstår inte varför de ska läsa samiska. Barnen blir mer trygga om de vet varför de ska läsa samiska och får stöttning hemifrån, säger sameskolan i Giron.

Skolan försöker få föräldrarna delaktiga även om de inte själva kan språket. De anser det viktigt att föräldrarna ska stötta vid exempelvis läsläxa och glosor på samiska.

Även sameskolan i Gárasavvon ser en utmaning i att det blandas in svenska i leken när barnen leker tillsammans.

- Vi måste hjälpa dem och ge mer samiska ord. Är det lekar kopplat till natur och det samiska så är det mer samiska de pratar. I andra lekar kan de välja att leka på svenska som vid brännboll och fotboll, säger Birgit Skum Påve, rektor vid sameskolan i Gárasavvon.

I sameskolan i Dearn använder elever samiskan mest under lektionstid och lärarna försöker använda samiskan i alla ämnen. På rasterna pratar eleverna inte samiska.

- Det har varit svårt att motivera eleverna att använda samiska. Tärnaby saknar samiska språkarenor och det blir på skolan som barnen kan prata samiska, säger Anita Östhagen, rektor vid sameskolan i Dearn.

Brist på samiska läromedel

Bristen på samiska läromedel är en stor utmaning för samtliga sameskolor. Lärare lägger ner mycket tid på att göra läromedel på samiska då de har svårt att få tag på material. De anpassar material från Finland och Norge.

- Lärarna översätter, klipper, klistrar och kopierar mycket. Vi behöver böcker från svensk sida som är på våra barns språk och dialekt. På svenska finns läseböcker på flera nivåer. Det har vi inte på samiska, säger sameskolan i Giron.

- I Norge och Finland finns det samiskt material men de har anpassat materialet efter sina läroplaner som inte fungerar med vår. Vi måste hjälpa barnen mer då de inte kan ta till sig uppgifterna om det är på ett annat språk än de pratar. Det borde finnas mer samiska läromedel och arbetsböcker, säger rektor vid sameskolan i Gárasavvon.

Utmaning med svensk läroplan

Sameskola i Gárasavvon ser även en utmaning med att få in det samiska i alla ämnen då det följer svensk läroplan med samisk inriktning.

- Vi lyckas med det eftersom personalen är samisktalande. Även de barn som inte har språket starkt hemifrån kan språkbadas in i språket och börja prata mer och mer eftersom så många andra redan pratar. De kanske inte blir helt samisktalande men de förstår och får en grund i språket. Om nästan en hel klass pratar samiska så blir det naturligt, säger Birgit Skum Påve.

Önskan om medel för språkläger

Sameskolorna vill gärna kunna ha gemensamma språkläger eller språkbad där de kan samla barn från olika skolor. Ledarna på tidigare språkläger har varit samisktalande och bara pratat samiska. Det har varit mycket uppskattat av eleverna. Rektorerna önskar medel från Sametinget till språkläger.

- Det finns få ställen där samiskan kan användas i samhället och språkbaden har blivit färre. Nu är det enbart i årskurs 6. Det är peppande för elever och ungdomar med språkläger där de ser tillfällen och nytta av att prata samiska. De får se att de inte är ensamma, säger rektorn vid sameskolan i Dearnna.
- Det är stärkande för eleverna att se att fler pratar samiska och att samiskan är något man kan utveckla och eftersträva. Statushöjande helt enkelt. De barnen som redan kan samiska behöver utmanas i nya ord och vi behöver ge dem ett rikare språk. Även de som inte har språket så starkt badas in på dessa läger, säger Birgit Skum Påve vid sameskolan i Gárasavvon.

Positivt med språkplan

Sameskolstyrelsen har tagit fram en språkplan⁷ som gäller för förskola, fritidshem och skola. Språkplan inkluderar alla som arbetar inom verksamheten och är även ett verktyg för vad hemmet behöver göra för att stärka språket för barnet på sameskolan.

- Språkplanen har bidragit positivt. Alla lärare måste tänka på vilket sätt de kan arbeta för språket. Alla inom skolan har blivit mer medvetna och vi jobbar efter strategier, säger sameskolan i Giron.
- Det finns ett gemensamt arbete för att det ska höras mer samiska i huset och personalen använder mer samiska idag, säger rektorn vid sameskolan i Dearnna.

⁷ <https://sameskolstyrelsen.se/app/uploads/2022/01/Spr%C3%A5kplan-2022--2026-Sameskolstyrelsen.pdf>

Språkduschar ger resultat

Sameskolan i Dearnna har jobbat med något som de kallar språkduschar. Vid en språkdusch jobbar de med samma ord ett längre tag och de använder olika teman exempelvis jakt på hösten. Språkduschen är cirka 15 minuter varje morgon och eleverna får på så vis starta dagen med ett litet språkbad.

- Språkduscharna har gett resultat. I förskolan ser vi att ju mer vi övar ord så tar barnen till sig dem och börjar använda det samiska ordet i stället för det svenska. Vi jobbar även med ett Instagramkonto så även föräldrarna får lära sig orden, säger rektorn vid sameskolan i Dearnna.

Språksituationen

Situationen upplevs densamma på sameskolan i Giron nu liksom för tio år sedan när det gäller språksituationen, antalet samisktalande elever och lärare.

Sameskolan i Gárasavvon ser att fastän alla är samisktalande finns det ett behov av att lära ut nya ord och ta tillbaka ord som håller på att försvinna. I och med att levnadssättet förändras så finns det många områden att jobba med.

- Skolan måste jobba med att hitta teman där vi kan ge nya användningsområden för ord och ge dem ett sammanhang. Om havet finns det ord som vi måste fördjupa oss i och jobba med eftersom det inte förekommer naturligt här. Ett annat exempel är lávvu. Idag kanske inte alla vistas i lávvun och då jobbar vi med det som tema och ger eleverna de orden, säger Birgit Skum Påve, rektor vid sameskolan i Gárasavvon.

På Sameskolan i Giron är runt hälften av eleverna förstaspråktalare eller modersmåltalare och runt hälften är andraspråktalare (runt en tiondel av dessa har samiska som tredjespråk eller nybörjarspråk).

Sameskolan i Dearnna har fem elever, varav tre är tillfälliga elever. För tio år sedan hade skolan runt 10–12 barn. Idag är det nio barn på förskolan. På förskolan och skolan kan de flesta föräldrarna inte samiska. De försöker återta språket.

- Om vi ser nu och drygt tio år tillbaka så har vi haft få barn som pratar samiska och som har samiska som första språk/modersmål. De flesta har samiska som andra språk, säger rektorn vid sameskolan i Dearnna.

I sameskola i Gárasavvon har alla elever samiska som förstaspråk. Under de senaste tio åren har det enbart varit något barn som inte varit förstaspråktalare något år.

- Visst förändras språksituationen. Vi lever i ett samhälle som har både svenska och engelska idag. Eleverna idag kan mycket engelska, inte bara svenska, säger Birgit Påve Skum.

I kapitel 7 finns mer information om vad sameskolorna önskar för att stärka den samiska språksituationen.

Sáminuorra och Sámedigges språknämnd

Ökat intresse för att läsa samiska

Sámedigges språknämnd och Sáminuorra, det samiska ungdomsförbundet, ser att intresset för att läsa samiska och ta tillbaka språket har ökat hos ungdomar, unga vuxna och föräldrar. Föräldrar vill ta

tillbaka och stärka språket för att göra det möjligt att ge barnen språket i hemmet. Möjligheten till att läsa samiska är dock väldigt begränsad.

Saknad av utbildningar och samiskalärare

- Det saknas utbildningar för att läsa samiska och det flesta kommuner saknar samiskalärare. Möjligheten till att läsa samiska på universitetsnivå finns inte för en del samiska språk, säger Naadja Edlund Östergren, ordförande i Språknämnden.

Behov av samiska språkarenor

Sáminuorra och Språknämnden ser ett stort behov av samiska språkarenor där de samiska språken blir en del av vardagen. De ser att barn och unga måste få använda de samiska språken för att behålla språken.

- Det finns ett stort intresse och behov bland ungdomar av samiskspråkiga mötesplatser då samiskan inte är ett majoritetsspråk någonstans i Sverige. Ett stort arbete bör göras för att få till samiskspråkiga mötesplatser. Det är viktigt att språket blir en naturlig del av livet, säger Sara-Elvira Kuhmunen, ordförande i Sáminuorra.

Samiskspråkiga mötesplatser och arenor anses extra viktiga då språket är en färskvara som måste hållas i gång hela tiden. Språknämnden ser en minskning av naturliga samiska språkarenor till exempel inom renskötseln.

- När naturliga traditionella språkarenor minskar försvinner viktiga ord. Det finns inte ord på svenska för alla samiska ord. Många ord går idag förlorade och det är inte lätt att ta igen det som förlorats, säger Naadja Edlund Östergren.

Positivt att de samiska språken tar plats

Det är glädjande att de samiska språken tar mer och mer plats i samhället.

- Samiska språkveckan hjälper till att lyfta och synliggöra språken liksom samiska influensers och i år även julkalendern i SVT. Språkteknologin går framåt med det behövs mer appar, poddar, tv-program och liknande, säger Sara-Elvira Kuhmunen.

Större och fler satsningar på de samiska språken krävs

Både Sáminuorra och Språknämnden anser att det borde ha skett mer under de senaste tio åren när det gäller de samiska språkens situation.

- Tyvärr ser vi inte sådana förändringar. Det krävs större och fler satsningar på de samiska språken. Regeringen måste prioritera och tillsätta medel för de samiska språken och dess utveckling, säger Naadja Edlund Östergren.
- Regeringen visar tyvärr att de inte prioriterar de samiska språken då medel tas bort och språkarbetet försvåras. De skämmer ut sig inför Norge och Finland, avslutar Sara-Elvira Kuhmunen.

I kapitel 7 finns mer information om vad Sámedigges språknämnd och Sáminuorra önskar för att stärka den samiska språksituationen.

Sámiid Riikkasearvi/Svenska Samernas Riksförbund (SSR)

Regeringen bedriver en politik som raserar de redan mycket sköra strukturerna för det samiska språkarbetet, skriver Sámiid Riikkasearvi i en skrivelse till kulturministern Parisa Liljestrand i november 2024.⁸

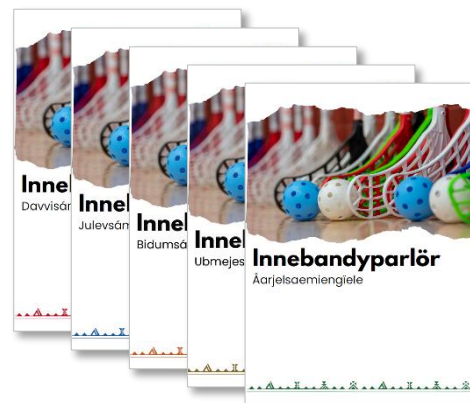
SSR ser med stor oro på neddragningar av anslaget till det samnordiska Sáme Giellagáldo och anslaget till Giellaguovdásj. De anser att de pågående insatserna är nödvändiga och behövs för att vända språkbytesprocessen samt för att stärka och utveckla de samiska språken.

- Det framstår med all tydlighet att regeringen aktivt bedriver en politik som inte främjar eller stärker samiska rättigheter, snarare motarbetas dessa. Att radera de redan mycket sköra strukturerna för det samiska språkarbetet är ytterligare ett uttryck för politikens ovilja i samiska frågor, säger Matti Blind Berg, förbundsordförande SSR.

Giellaguovdásj/Samiskt Språkcentrum

Sedan 2010 har Giellaguovdásj verkat med goda resultat för revitalisering, främjande och bevarande av det samiska språket. Giellaguovdásj har varit framgångsrik som komplement till språkvården genom att erbjuda språkbärare konkreta möjligheter att använda, bevara och utveckla språket.

Giellaguovdásj ska tillgodose både unga och äldre samers behov av att återta och stärka sitt eget språk. Arbetet omfattar samtliga fem samiska språk inom den svenska delen av Sábmme. Giellaguovdásj arbete ska utgå från de samiska talarnas och språkbärarnas behov av revitaliseringsinsatser och insatser som riktar sig till barn och unga ska särskilt prioriteras. De samiska språken har olika förutsättningar i antal talare, samiskspråkiga arenor, möjlighet att läsa språket, läromedel med mera. Detta innebär att det inte går att arbeta på samma sätt med de olika språken.

Innebandyparlörer finns tillgängligt på <https://www.sametinget.se/innebandyparlor>.

⁸ https://www.sapmi.se/wp-content/uploads/2024/11/241122_till-Kulturministern-om-sprak.pdf

Ökning av Giellaguovdásj aktiviteter 2024

Regeringen beslutade att göra en satsning på minoritetsspråk under perioden 2022–2024 för att stärka och bevara de nationella minoritetsspråken.⁹ Satsningen skulle stärka minoritetsspråkens ställning i Sverige, både för att skydda och främja språken och kulturen, men också för att främja social rättvisa och mångfald. Satsningen var också en del i hur Sverige uppfyller sina åtaganden att skydda och främja minoritetsspråk genom internationella konventioner, såsom Europarådets konvention om regionala språk och minoritetsspråk.¹⁰

Antalet språkstärkande aktiviteter utökades kraftigt i och med utökningen av Giellaguovdásj år 2022–2024. Under 2024 genomfördes närmare 80 aktiviteter. Aktiviteterna ägde rum på över 20 olika orter och flera aktiviteter genomfördes också digitalt. Mer om detta går att läsa i Sámedigges årsredovisning för 2024.¹¹

Uteblivna medel 2025

På grund av uteblivna medel 2025 kommer Giellaguovdásj inte kunna fortsätta arbetet i den omfattning som påbörjats. Utbudet av aktiviteter kommer att begränsas både innehållsmässigt och geografiskt.

Språkarbete uteblir

Om Giellaguovdásj inte får utökade medel kommer språkarbetet fortsätta att bromsas in och även till viss del utebli av kostnadsskäl. Många påbörjade revitaliseringsprocesser riskerar att avstanna. Det kommer inte att finnas medel att genomföra önskade och behövliga språkstärkande aktiviteter. Minskningen av medel innebär även minskade möjligheter att arbeta utifrån språkens olika förutsättningar och utifrån samers behov beroende på vilket samiskt språk de vill återta och stärka. Möjligheten till samarbeten med exempelvis förvaltningskommuner, universitet och föreningar kommer att minska.

Färre språkarbetare

Hösten 2024 tvingades Giellaguovdásj påbörja en organisationsöversyn på grund av minskade medel för 2025. Ramen för Giellaguovdásj skulle återgå till sex miljoner kronor så som vid starten av Giellaguovdásj 2010.

Den 12 december kom beslutet att regeringen omfördelar medel till språkcentrum för de nationella minoritetsspråken. Giellaguovdásj tilldelas totalt åtta miljoner kronor och språkcentrumen för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib tilldelas 20 miljoner kronor. En del av finansieringen utgörs av den tillfälliga förstärkningen om åtta och en halv miljoner kronor årligen under 2025–2027 som aviserades i budgetpropositionen.

⁹ <https://regeringen.se/informationsmaterial/2022/04/handlingsprogram-for-bevarande-och-framjande-av-de-nationella-minoritetsspraken/>

¹⁰ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/kommittedirektiv/europaradets-konvention-om-regionala-sprak-och_gjb184/

¹¹ <https://www.sametinget.se/6476>

Organisationsöversynen av Giellaguovdásj visade att fyra medarbetare blev övertaliga. Två medarbetare kunde omplaceras på annan tjänst inom Sámedigge och två medarbetare tvingades sägas upp. Av tolv tjänster finns åtta tjänster kvar.

Drabbar samiska barn och unga

Alla samiska språk är hotade språk enligt Unescos nio kriterier. Det är angeläget att det samiska språkarbetet får fortsätta inom hela det samiska språkområdet. Det är oroande att Sveriges regering beslutat att skära ner på medlen för det samiska språkarbetet 2025. Detta drabbar hårt de samiska språkens framtid och fortsatta existens och det kommande språkbärarna, samiska barn och unga.

2. Kultur bär språk, språk bär kultur – Samisk kultur i rampljuset

Under 2024 har samisk kultur och samiska språk fått uppmärksamhet i svenska kulturevenemang och i media. Detta uppsving av samisk litteratur, samiska hedersgäster på Bokmässan, samiska film- och teaterpremiärer och inte minst SVT:s julkalender om sameer, gör året utmärkande. Att de samiska språken syns och hörs i offentliga sammanhang och i media har en avgörande betydelse för språkens status. Det som syns och hörs, det finns.

Rennäringens och slöjdens betydelse för de samiska språken har lyfts i Lägesrapport: De samiska språken i Sverige 2023.¹² Det finns fortfarande behov av språkstärkande insatser inom de traditionella näringarna då språksituation där har försvagats.

Bedömning av läget

Det finns få samiska språkarenor på svensk sida av Sábmme. De samiska språken behöver bli en större del av samisktalandes vardag.

Språkanvändningen inom de traditionella samiska språkarenorna, rennäring och slöjd, är fortsatt hotad. Majoritetsspråk fortsätter att ta över samiskan.

Ideella krafter i samhället upprättar fler samiskspråkiga arenor. Detta kräver hårt arbete av engagerade privatpersoner.

2024 var ett positivt år för de samiska språken i offentligheten, inte minst genom SVT:s julkalender som även visats på sydsamiska.

TV och radio

Utbudet av samiska program är mycket begränsat.

Programutbudet på samiska språk bör öka både i kvantitet och kvalitet, alla samiska program bör vara helt på samiska.

Samiska program ska vara tillgängliga på både svenska och norska plattformar en längre tid.

UR bör öppna upp tillgångssystemet för alla samiska program så att fler kan ta del av dem.

Det är brist på samisktalande reportrar och översättare för alla samiska språk.

Resurser måste satsas på att utbilda och uppmuntra till fler samisktalande reportrar och översättare.

För att främja och bevara de samiska språken krävs en större representation av alla samiska språk i medierna.

Samisk språkanvändning inom olika språkarenor

För många är hemmet och de sammanhang där familj och släkt samlas den starkaste språkarenan för de samiska språken. Det krävs fler språkarenor utanför hemmet, där majoritetsspråket inte konkurrerar ut samiskan. Det är en förutsättning för att kunna använda, stärka och utveckla sitt samiska språk. De samiska språken måste bli en självklar del av vardagen.

¹² <https://www.sametinget.se/5521>

Språkarenor skapade av Giellaguovdásj

De samiska språkarenorna är få i samhället trots att det länge har funnits ett stort behov och stor efterfrågan av språkarenor. Under 2024 genomförde Giellaguovdásj närmare 80 språkstärkande aktiviteter på över 20 olika orter, där flera aktiviteter även genomfördes digitalt.¹³ Mentorprogram för olika samiska språk och inom renskötseln, familjespråkbad och språkseminarium är exempel på språkarenor som skapats.

Institutioner som samiskspråkig miljö

De institutioner som utgör samiskspråkiga miljöer utanför hemmet är sameskolorna och de samiska förskolorna. Där ingår samiska språket i den pedagogiska planeringen och läroplanen. Sameskolan är beroende av tillgången på samisktalande pedagoger och lärare som är en bristvara. I kapitel 1 kan ni läsa hur Sameskolorna ser på språksituationen. Till viss mån kan andra samiska institutioner och arbetsplatser, som bland annat samiska myndigheter och samisk media, fungera som samiska språkarenor. Även där tar det svenska språket störst plats.

Ideella krafter behövs

Samiska föreningar bidrar till fler språkarenor genom ideellt arbete. Det krävs bland annat personligt engagemang, finansiering och samiskspråkig personal för att kunna genomföra språkaktiviteter kontinuerligt.

Föreningen Sámi váhnenfierpmádat, Samiska föräldranätverket, med över 240 medlemmar från hela Sápmi, ser allvarligt på bristen av samiskspråkiga arenor, främst för barn och ungdomar. Föreningens syfte är att bland annat anordna språkaktiviteter för samiska familjer, där alla samiska språken ska höras och användas som kommunikationsspråk. Mariann Lörstrand Blind, som år 2010 var med och bildade föreningen, föreläste om föräldranätverkets språkarbete på Giellaguovdásj nordsamiska språkseminarium i Giron i december 2024.

- Språkutvecklingen kräver att vi måste jobba själva! /.../ Men språkarbetare måste få lön och människor kan inte jobba gratis, säger Mariann Lörstrand Blind.

Hon förklarar hur det samiska föräldranätverket bildades som en reaktion på att varken språkundervisningen eller fjärrundervisning i samiska språk fungerade, trots att allt fler vårdnadshavare ansökte om modersmålsundervisning för sina barn.

Mariann Lörstrand Blind arbetar till vardags som samisk koordinatör i Árviesjávrien kommundna. Hon ser ett behov av samarbeten mellan flera aktörer som jobbar för språkutvecklingen och att de som jobbar för de samiska språken ideellt måste få lön.

Foto: Margareta Klemensson.

¹³ <https://www.sametinget.se/6476>

- Det är ett ensamt arbete att jobba med samiska språken i en kommun. Därför finns ett behov av samiska nätverk och det behovet är stort överallt i Sápmi, säger hon.

Engagemang från Svenska kyrkan

Då det är få som jobbar med de samiska språken är allt engagemang för språken viktig. Ett gott exempel på engagemang för samiskt språk, där aktörer utanför det samiska samhället engagerar sig, är den samiska bokcirkeln som anordnas av Jukkasjärvi församling i Svenska kyrkan.

Deltagarna i bokcirkeln läser och samtalar kring böcker skrivna på både samiska och svenska. De har även studerat den nordsamiska psalmboken och dess språk.

- Vi tycker att det är viktigt att alla får använda sitt hjärtas språk. Kyrkans samiska bokcirkel blir en naturlig mötesplats där man får tala samiska med varandra och samlas kring litteratur med samiskt- och ofta även kyrkligt tema, säger komminister Anna Kuoksu.

Vikten av otypiska samiskspråkiga arenor

Språkanvändning utanför vanliga samiskspråkiga arenor är viktig för att samisktalande ska kunna utveckla och hålla sitt samiska språk levande. Det är även statushöjande att de samiska språken används i sammanhang där det annars inte är naturligt, där svenskan är majoritetsspråk.

Föreningen Maif gymnastik i Gällivare har många aktiva gymnaster. I gruppen *Salto* tränar 14 barn och ungdomar flera gånger i veckan, varav hälften är samisktalande. Johanna Sompio är en av tränarna för gruppen och hon pratar alltid samiska med de samisktalande gymnasterna.

- Hela gruppen är van vid att höra samiska. Många icke samisktalande har lärt sig samiska ord och använder dem, säger Johanna Sompio.

Hon anser det viktigt att prata samiska med gruppen då det finns få arenor där barnen får höra och prata samiska i samhället. För att språket ska fortsätta leva måste det finnas otypiska samiskspråkiga arenor.

- Barnen lägger mycket tid på fritidsaktiviteter. Det är guld värt att de får höra samiskan även på träning då detta sker dagligdags och är återkommande, säger Johanna Sompio.

Hon tillägger att för gymnasterna var det positivt då föreningen fick stöd av Giellaguovdásj för att genomföra aktivitet på samiska.

- De äldre gymnasterna lärde ut gymnastik åt yngre på samiska. Det var mycket uppskattat och statushöjande av språket, avslutar Johanna Sompio.

Public service

SVT

SVT:s ska enligt sändningstillståndet ”ta hänsyn till de språkliga behoven hos barn och unga som tillhör språkliga eller etniska minoritetsgrupper”. Hur SVT väljer att tolka detta och hur det påverkar programutbudet finns att läsa i den årliga public serviceredovisningen.¹⁴

Ođđasat är en samproduktion mellan SVT, NRK och YLE där inslagen sänds på det samiska språk som reportern behärskar. Om intervjuade personer inte talar samiska läggs en voice over, berättarröst, in på nordsamiska. SVT Nyheter Sápmi har som mål att publicera så många artiklar som möjligt på nordsamiska på webben. Minst en artikel om dagen ska vara på samiska och de mäter språkfördelning i sina produktioner. Resurserna är begränsade vilket gör att de prioriterar utvalda nyheter för publikation på nordsamiska. En stor utmaning för redaktionen är att hitta samiska journalister som behärskar språket fullt ut, både i tal och skrift. Detta har lett till att de satsar på ett aspirantprogram för att utbilda nya journalister med språkkunskaper. Även där är det svårigheter med att hitta kandidater.

För översättning till de övriga samiska språken använder SVT Nyheter Sápmi ibland extern hjälp. Detta är inte så vanligt, främst på grund av kostnader och praktiska hinder. Översättningarna kan vara svåra att koordinera i samband med snabba nyhetsutgivningar. SVT Nyheter Sápmi anser att de skulle kunna bli bättre på att översätta till andra samiska språk i efterhand för att säkerställa att alla samiska språk syns och hörs mer. De anser även att de göra sitt bästa inom de givna förutsättningarna.

Att det är brist på samisktalande reportrar och översättare för alla samiska språk påverkar synligheten och tillgången till samiska språk i medierna. För att främja och bevara de samiska språken krävs en större representation av alla de samiska språken i medierna. För att uppnå detta måste resurser satsas på att utbilda och uppmuntra till fler samisktalande reportrar och översättare.

Programmet *15 minuter från Sápmi* sänds på nordsamiska. Om någon gäst inte talar samiska får de tolkning direkt till örat så att programledaren kan prata samiska med gästen.

UR

Utbildningsradion, UR, arbetar med att främja de samiska språken i förskola och skola genom olika initiativ och program. En viktig del av deras arbete är att skapa och producera material som är anpassat för samiska barn och personal på förskolan och skolan. Genom sina program och digitala resurser strävar UR efter att stödja samisk språk- och kulturbevarande samt öka kunskapen om den samiska kulturen och språken i Sverige.

UR låser en del samiska program bakom ett tillgångssystem som är begränsat till skolor och förskolor. Innehållet är på så vis inte tillgängligt för allmänheten. Detta hindrar många från att ta del av UR:s samiska program och genom dem stärka sina språkkunskaper. Utbudet av samiska program är mycket begränsat. Detta gäller utbudet så väl i språkvariationer och för specifika åldersgrupper. UR bör därför tillgängliggöra alla samiska program för allmänheten.

¹⁴ <https://omoss.svt.se/svts-roll/public-service-redovisningar.html>

Enligt UR:s statistik skiljer sig inte sändningstimmarna så mycket från föregående år. 2023 sändes samiska program 23,87 timmar och för 2024 sändes 23,34 timmar. Bland de program som producerats 2024 finns inget på umesamiska. Två avsnitt av *Småskogor* finns på pitesamiska. Ett program *Jiellemasse naestiej luvhtie* finns på sydsamiska samt en podd med tio avsnitt. På lulesamiska finns tio avsnitt av *Sågner från Sápmi*, sex avsnitt av *Bokgänget på samiska* och en kortfilm *Nástijs iellemij* producerade. På nordsamiska har det producerats åtta avsnitt av *Matteväktarna*, sex avsnitt av *Bokgänget på samiska*, tio avsnitt *Kort om ekonomi* samt programmet *Kortfilmsklubben* som är på nordsamiska och svenska.

Remiss av betänkandet Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider

Sámedigge har yttrat sig kring betänkandet *Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider* (SOU 2024:34).¹⁵ Där föreslås flera förändringar för att stärka samiska språks närvaro i public service. Förslag på förändring är bland annat att programutbudet på samiska språk bör öka både i kvantitet och kvalitet och att alla samiska program bör vara helt på samiska. Sámedigge betonar också vikten av att programmen är relevanta för målgruppen och produceras med hänsyn till de samiska språkens och folkets unika behov. De föreslår att samiska program ska vara tillgängliga på både svenska och norska plattformar, då de samiska språken är gränsöverskridande. Programmen bör finnas kvar på plattformarna längre.

Litteratur

Under 2024 har samisk litteratur fått stor uppmärksamhet och nominerats till välkända priser. Ett exempel på en bok som fick stor uppmärksamhet var Fredrik Prosts *Lengges hearggi sáhčal fatnasa* som nominerades till Nordiska rådets litteraturpris 2024.¹⁶ Fredrik Prost lät inte översätta boken till svenska då han ansåg att det samiska språket inte ska anpassas till majoritetens språk. Med detta vill han ge samer meddelandet att deras språk är viktigt och inte ska översättas för att passa andra kulturer. Trots att Fredrik Prost initialt tackade nej till nomineringen för Nordiska rådets litteraturpris, gick han med på att ge juryn en översättning av boken i 15 exemplar. Böcker som han senare ska bränna. Prost betonar vikten av att samerna själva lär sig sina egna språk, i stället för att lita på svenska översättningar. Han påpekar också att samisk terminologi ofta är omöjlig att översätta exakt till svenska.

Mats Jonssons bok *När vi var samer* hade under hösten 2024 teaterpremiär.¹⁷ Föreställningen är inte bara en berättelse om en släkts kamp för överlevnad utan har även en viktig handling om att bevara och synliggöra ett språk på väg att förlora sin plats i det offentliga rummet. Genom att inkludera umesamiska på teaterscenen, ett språk som aldrig tidigare talats där, spelar föreställningen en viktig roll i återupprättandet av den skogssamiska kulturen och identiteten.

I föreställningen används både svenska och umesamiska för att berätta historien om Jonssons farfar och den skogssamiska släkten. Denna språkliga växling speglar inte bara den verklighet som många

¹⁵ <https://www.regeringen.se/remisser/2024/05/remiss-av-betankandet-ansvar-och-oberoende--public-service-i--oroliga-tider/>

¹⁶ <https://www.svt.se/nyheter/sapmi/fredrik-prost-nominerad-till-nordiska-radets-litteraturpris>

¹⁷ <https://www.svt.se/nyheter/sapmi/historisk-pjas-forsta-gangen-umesamiska-talas-pa-en-scen-jag-kanner-mig-uppspelt>

samer lever i idag, där två språk ofta samexisterar, utan också de historiska skiften. Skiften där umesamiska, likt många andra ursprungsspråk, tvingades marginaliseras för att ge plats åt dominant kultur och språk. Genom att ge umesamiska plats på scenen och offentlig plats, får språket ett erkännande som det länge varit utan. Detta är inte bara ett kulturellt framsteg för den samiska gemenskapen, utan en kraftfull påminnelse om språkets centrala roll i att bevara och definiera identitet.

Genom att använda det umesamiska språket på publikscen visar Mats Jonsson och de övriga skaparna av föreställningen språkets kraft som bärare av identitet, kultur och motstånd. Ur ett större samhällsperspektiv visar föreställningen hur språket som förloras och återvinns, spelar en avgörande roll i att återge en utsatt och förnekad grupp deras rätt att existera på sina egna villkor.

Barnböcker är populärast

Barnböcker utgör den största delen av samisk litteratur och har blivit en central genre inom den samiska bokutgivningen i Sverige. Nio av tio böcker som ges ut på samiska är barn- och ungdomslitteratur. En av de främsta anledningarna är att det finns ett stort behov av att bevara och främja samiska språk och kultur. Barnlitteraturen blir ett kraftfullt verktyg för att både underhålla och utbilda barn och unga om sin egen kultur.

Författaren Anna Nutti Wiandt menar att det är ett stort värde i att skriva barnböcker. Det förmedlar inte bara samiska erfarenheter utan gör också dessa berättelser tillgängliga för alla barn, oavsett etnicitet. Detta innebär att de samiska barnens perspektiv och berättelser får en bredare publik. Det blir ett sätt att skapa ökad förståelse och respekt för samisk kultur hos den yngre generationen.¹⁸

Förutom att barnlitteratur fyller en kulturell funktion, är det också en pedagogisk satsning. Många av de samiska böckerna ges ut på både samiska och svenska. Den tvåspråkiga utgivningen underlättar för föräldrar och barn att använda och bevara sitt modersmål. Böckerna kan fungera som ett stöd för samiska familjer som vill integrera språket i vardagen. Det är också ett sätt att möta samiska barns behov av att känna igen sig i litteraturen. Samiska barn får läsa om sina egna traditioner, familjeliv och miljöer, vilket stärker deras identitet.

Den samiska barnlitteraturen växer stadigt, men det finns fortfarande ett behov av fler titlar och ökad mångfald. Det ges ut cirka 100 böcker på samiska varje år, varav de flesta av dessa är för barn och unga. Samiska författare efterfrågar samiska förlag på svensk sida. Det behövs en förståelse i de samiska språkens variationer och dialekter och hur texter är uppbyggda.

Foto: Peter Steggo

¹⁸ <https://www.minoritet.se/barnbocker-hetast-i-den-samiska-litteraturen>

Utgivna böcker på samiska

Det finns ingen officiell statistik för utgivning av litteratur på samiska, men bibliotekskatalogen Libris ger en fingervisning om utgivningen (se Tabell 1). Tabellen omfattar inte all litteratur som är utgiven på samiska, vilket blir tydligt om man jämför med litteraturlistor från Norge.

Tabell 1. Utgivna böcker (avhandlingar, barn och ungdom, festskrifter, konferenshandlingar, skolböcker/läroböcker, övriga (skönlitteratur m. m.)) i bibliotekskatalogen Libris registrerade på syd-, ume-, pite-, lule- och nordsamiska åren 2019–2024. (sökningsdatum 2025-02-13)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Nordsamiska	69	62	69	59	38	35
Lulesamiska	29	17	23	18	13	10
Pitesamiska	2	2	4	2	1	7
Umesamiska	1	1	5	3	3	4
Sydsamiska	32	24	37	22	11	58
Totalt:	133	106	138	104	66	114

Julla Májja

Julla Májja - den samiska biblioteksbusen har under 2024 fortsatt sin verksamhet i Västerbottenskommunerna Suorssá, Máláge, Lusspie, Vuoltjere, Likssjuo, Norsjö, Kraapohke, Sjeltie.¹⁹ Under 2024 och 2025 finansieras projektet av Region Västerbotten med medfinansiering från de deltagande kommunerna. Vuoltjeren tjjelte har under 2024 meddelat att de inför år 2025 inte kommer att delta i samarbetet på grund av ekonomiska förutsättningar. Detta innebär ökade kostnader för övriga deltagande kommunerna. Den största konsekvensen blir dock att de boende inom Vuoltjeren tjjelte inte kommer att få den service som Julla Májja erbjuder med bokbestånd, utlån och samiska språk- och kulturinslag.

Under 2024 utdelade Samiska rådet i Svenska kyrkan, 2024 års kulturpris på 50 000 kronor till den samiska biblioteksbusen Julla Májja och under 2023 fick de ta emot priset *Årets mobila bibliotek*.

Ett av Julla Májjas arrangemang tillsammans med Skogs- och samemuseet i Likssjuo, en föreläsning där Fredrik Prost berättade om samiska trummor och samisk andlighet, erhöll kritik då arrangemanget riktade sig till en specifik målgrupp och att det skulle vara diskriminerande. I Västerbottens Folkblad (den 22 november 2024) uttrycker Suarsán kommuvdnas kultur- och fritidschef Henrik Sjöström.

¹⁹ <https://www.v8biblioteken.se/sv/library-page/julla-majja>

- Att bibliotek och kommuner ibland ordnar träffar som riktar sig till vissa målgrupper såsom barn eller unga, men även exempelvis pensionärer, kvinnor eller HBTQI+. Det kan behövas träffar och arrangemang, där målgruppen i en trygg miljö kan diskutera frågor relaterade till kultur och identitet, utan risk för avbrott eller ifrågasättande, säger Sjöström.

Kritiken mot riktade samiska lokala arrangemang visar den verklighet med negativ attityd som finns mot samer i samhället. Den negativa attityden mot samer uppmärksammades även stort efter en föreläsning under Bokmässan i Göteborg.²⁰

Foto: Jens Larsson

²⁰ <https://www.expressen.se/kultur/darfor-vagrar-jag-ta-debatten-om-samerna/>

3. Utbildningskedjan

Tillgången till undervisning i samiska är fortsatt bristfällig och till stor del beroende på var i Sverige man bor. En hel utbildningskedja för samiska språk saknas oftast. Föräldrar får kämpa för sina barns rättigheter till språket, en kamp som pågått i mer än hundra år. Detta är inte acceptabelt i Sverige och är inte heller i enlighet med skollagen och regeringens handlingsprogram.

Alla elever i Sverige har rätt till en lika tillgång till utbildning, enligt skollagen (2010:800). Oavsett var eleven bor, elevens sociala status och ekonomiska hemförhållanden ska eleven få tillgång till utbildning med hög kvalitet. Denna rättighet omfattar också modersmålsundervisning och undervisning på samiska.

Regeringen har i sitt handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken pekat ut en sammanhängande utbildningskedja som ett av fem strategiska områden. Undervisningen är avgörande för att nya generationer ska tala de samiska språken och för det krävs en kedja från språkutveckling i förskolan till utbildningar på universitetsnivå. Regeringen påpekar att undervisningen är en viktig del för att hålla minoritetsspråken levande och ser bland annat fjärrundervisning, koordinering och ekonomiskt stöd, samarbete över landsgränserna och tillgången till läromedel, som sätt att förbättra möjligheterna för undervisningen. Enligt regeringens handlingsprogram är en förutsättning för lärosätena att kunna erbjuda högre utbildningar i nationella minoritetsspråk att intresset för att studera språken ökar. Det kräver en sammanhållen utbildningskedjan och en ökad status, synlighet och användbarhet hos språken.

Bedömning av läget

Tillgången till undervisning i samiska bedöms som kritisk. Det krävs kraftfulla insatser från regeringen för att stärka utbildningskedjan för de samiska språken. Utvecklingen inom utbildningsområdet går för långsamt.

För att stärka utbildningskedjan och den samiska språkutvecklingen krävs:

- Förskola helt eller till väsentlig del på samiska i fler kommuner
- Fler lärare i samiska språk
- Lärarutbildning som inkluderar ämnet samiska
- Möjligheter till studier i samiska på alla nivåer och i samtliga fem samiska språk
- Kunskapshöjande insatser för personal och tjänstepersoner i kommunernas utbildningsverksamheter om samers rättigheter och kommunernas skyldigheter
- Fler utbildningsanordnare som erbjuder fjärrundervisning i samiska tills tillgång på lärare finns lokalt
- Att timplanen för samiska som modersmål är densamma som för sameskolan eftersom samiska som modersmål följer sameskolans kursplan för samiska.
- Utveckling av läromedel på alla nivåer och i samtliga fem samiska språk
- Att starka språkmodeller används i undervisningen då det är en framgångsrik modell för att barn och unga ska bli produktivt samiskspråkiga
- Att modersmålsundervisning även omfattar förskoleklass
- Särskilt riktade insatser för pitesamiskan för att lösa den akuta bristen på lärare och läromedel
- Tillgång till korrekt statistik för utbildning på alla nivåer fördelat på de samiska språken
- Folkbildningen behöver stärkas så att fler kurser och studiecirkel i samtliga samiska språk kan genomföras

Förskola

Samiska föräldrar har ansvar att överföra, bibehålla och utveckla de samiska språken i familjen, men de samiska språken behöver användas och finnas även utanför den traditionella språkmiljön som hemmet utgör. Förskolan har stor betydelse och pedagogerna har en nyckelroll att stärka de samiska barnens samiska identitet, självkänsla och att stödja de samiska språken för ett livslångt lärande. Enligt skollagen (2010:800) ska kommuner i förvaltningsområdet för samiska erbjuda plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på samiska, om en vårdnadshavare begär det.

Regeringen har i *Handlingsprogram för bevarande och främjande av nationella minoritetsspråk* (se kapitel 6) påtalat att många rättigheter finns på plats för att fler ska få tillgång till undervisning i minoritetsspråk, men de praktiska förutsättningarna behöver stärkas. Det blev beslutat om ändringar i förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk vilket innebär att från och med 1 januari 2025 har grundbeloppet för statsbidraget sänkts. Det finns en viss farhåga att det sänkta statsbidraget kommer att påverka de ökade omkostnader som tillkommer då hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på samiska.

Foto: Margareta Klemensson

Situationen i det samiska förvaltningsområdet

Det saknas statistik över antal kommuner som tillhandahåller förskola helt eller till väsentlig del på samiska. Giellaguovdásj har frågat kommunerna i förvaltningsområdet för samiska gällande samisk förskoleverksamhet. 24 av 26 kommuner har besvarat enkäten.

Svaren visar att utvecklingen inte har gått framåt under 2024 och att det fortfarande saknas samisk förskoleverksamhet. Ett fåtal kommuner erbjuder förskola helt på samiska, tre av dem med Sameskolstyrelsen som huvudman (se Diagram 1). Åtta kommuner erbjuder förskola på mindre än halvtid och fem av kommunerna erbjuder inte förskola på samiska alls. Giellaguovdásj har kännedom om att två kommuner, som inte har besvarat enkäten, har förskola på samiska, den ena på halvtid i kommunal regi och den andra på heltid med Sameskolstyrelsen som huvudman.

De flesta kommuner uppger att den största anledningen till att de inte erbjuder förskola helt eller till väsentlig del på samiska är svårigheten att rekrytera personal med samisk kompetens. Ett par kommuner uppger också att det är för få barn, att det inte har inkommit någon ansökan om förskola på samiska eller att det inte finns ekonomiska förutsättningar. Två kustkommuner uppger att de håller på att utveckla den samiska förskoleverksamheten.

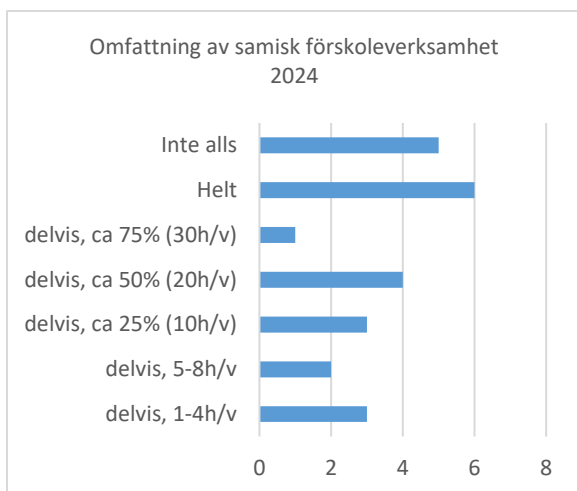

Diagram 1. Omfattningen av samisk förskoleverksamhet i 24 kommuner i förvaltningsområdet för samiska.
Källa: Enkät.

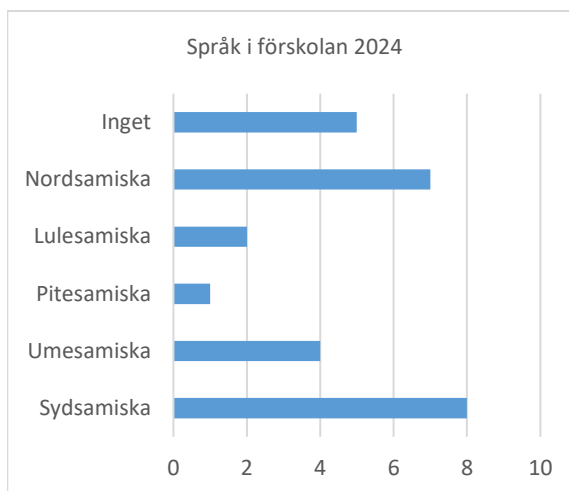

Diagram 2. Vilka språk som erbjuds i förskolan i 24 kommuner i förvaltningsområdet för samiska.
Källa: Enkät.

En tredjedel av kommunerna erbjöd under 2024 sin personal fortbildning i samiska (se Diagram 3). Fortbildningen omfattade alla samiska språk utom pitesamiska. Det beror sannolikt på bristen på kursutbud och lärare.

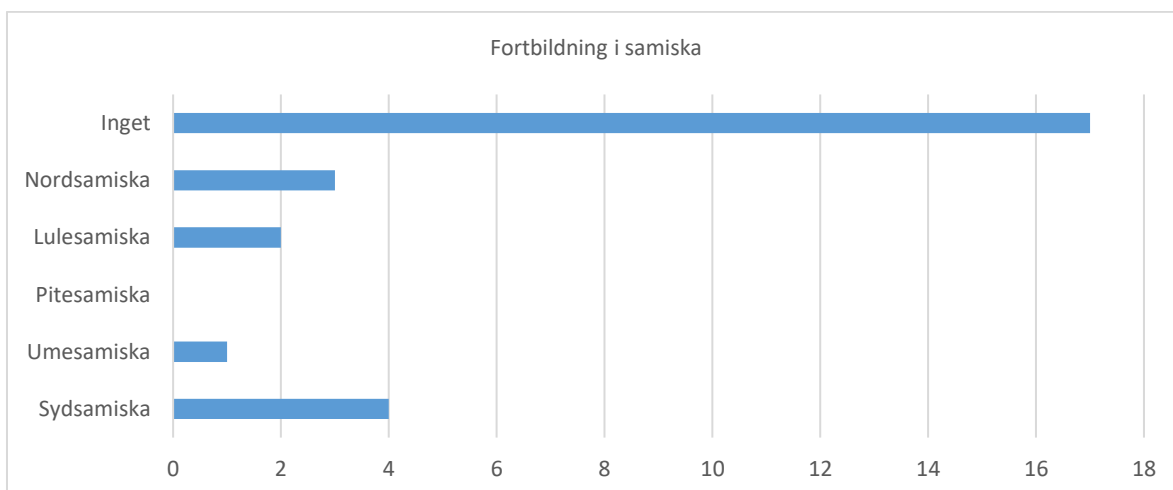

Diagram 3. Fortbildning i samiska för personal i 24 kommuner i förvaltningsområdet för samiska.
Källa: Enkät.

Förskola i avtal med Sameskolstyrelsen

Kommuner har möjlighet att ansöka om att ingå ett avtal med Sameskolstyrelsen för samisk förskoleverksamhet, enligt Förordning (2011:131) med instruktion för Sameskolstyrelsen.²¹

Sameskolstyrelsen anordnar förskola på de fem orter där sameskola finns; Gárasavvon, Giron, Váhtjer/Jiellvárre, Jáhkámáhkke samt Dearná. Förskolorna arbetar utifrån den samiska kulturen, samiska traditioner samt de samiska språken. Förskolorna är mycket viktiga institutioner med samisk

²¹ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2011131-med-instruktion-for_sfs-2011-131/

kompetens hos de anställda och möjlighet att stärka de samiska språken inom den egna verksamheten. Ett av förskolornas mål är att samiska ska vara arbetspråk inom verksamheten.

Grundskola

I grundskolan kan elever läsa samiska som modersmål, modernt språk eller inom ramen för tvåspråkig undervisning. Undervisningen i samiska i grundskolan varierar mellan 40 och 60 minuter per vecka och förläggs ofta utanför timplanebunden tid, det vill säga utanför skoltid. Det är upp till varje kommun hur mycket tid man erbjuder. En del elever läser samiska som modernt språk och kan då få undervisning under ordinarie skoltid.

Sameskolans kursplan för ämnet samiska, som också används i ämnet modersmål i kommunala grundskolor, innehåller tre spår för samiska; samiska som första- respektive andraspråk samt ett spår för nybörjare. Kursplanen är anpassad till Sameskolans timplan med mer undervisningstid i ämnet samiska. Skolverket har under lång tid uppmärksammat regeringen om vikten av att undervisningstiden i ämnet modersmål regleras för att ge elever en likvärdig undervisning och förutsättningar att uppfylla kunskapskraven.

Utmaningar för undervisning i samiska

I tidigare lägesrapporter har problematiken lyfts ett flertal gånger kring utmaningar och svårigheter för undervisning i samiska i grundskolan. Läget är oförändrat och processerna inom utbildningskedjan sker långsamt. I år lyfts specifikt svårigheter som framkommit gällande förskoleklass.

Förskoleklass – rätt till modersmålsundervisning?

Såmedigges språknämnd har uppmärksammat att det finns brister och en lucka i skollagen då det saknas modersmålsundervisning i förskoleklass. Det finns inte krav på kommunerna att anordna modersmålsundervisning i förskoleklass.²² I skollagen kapitel 9 står det att "Förskoleklassen ska medverka till att elever med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål." Det skiljer sig från grundskola, där det i kapitel 10 står att "En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetspråk."²³

Frågan om samisk modersmålsundervisning i förskoleklass har tidigare aktualiserats av Sameradion där en förälder kämpade för att kommunen skulle erbjuda undervisning i lulesamiska till hans barn i förskoleklass.²⁴

Foto: Peter Steggo

²² <https://www.sverigesradio.se/artikel/luckan-i-lagen-skolbarn-kan-missa-ett-ars-modersmalsundervisning>

²³ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K9

²⁴ <https://www.sverigesradio.se/artikel/7486184>

Göteborgs kommun svarade då att förskoleklass inte tillhör grundskolan och inte omfattas av rätt till språkundervisning.

Såmedigge har 2021 inlämnat ett remissvar till Skolverket angående förslag till regeringen på hur en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk inom skolväsendet kan organiseras så att undervisningen i språken stärks. I remissvaret uppmanar Såmedigge regeringen att införa rätt till modersmålsundervisning i de samiska språken i förskoleklass.²⁵

År 2018 blev förskoleklass obligatorisk för alla barn vilket innebär att det är lika obligatoriskt att gå i förskoleklass som att gå i övriga årskurser. Rätten till modersmålsundervisning regleras först från grundskolans årskurs 1. Detta innebär att barn inte får någon undervisning i sitt samiska språk under ett helt läsår. Denna lucka bör åtgärdas genom att rätten till modersmålsundervisning även ska omfatta förskoleklass.

Kenneth Hyltenstam, professor emeritus i tvåspråkighetsforskning vid Stockholms universitet, påtalar att undervisning i samiska är lika viktig som undervisning i svenska samt att kontinuiteten är viktig och att det för minoritetsspråk är ännu viktigare för att man annars tappar kunskap man redan har.²⁶

Carola Kleeman, lektor i norska vid UiT Norges arktiske universitet, säger att förskoleklass är ett kritiskt år när det gäller språkinlärning. Det är lättare att lära sig ett språk och dess språkljud ju yngre man är och redan vid sju års ålder börjar språkinlärningen försämrats. Den tidiga språkinlärningen är helt essentiell för att behärska ett språk bra nog.²⁷

Regeringen utredde under 2021 hur en tioårig grundskola skulle kunna införas och lämnade förslag om att förskoleklassen upphör och görs om till årskurs 1.²⁸ Ett förslag om tioårig grundskola innebär säkrad rättighet till modersmålsundervisning i samiska. I september 2024 meddelade regeringen att stora satsningar inom skolan kommer att ske där det även aviserades att en tioårig grundskola kommer att starta från hösten 2028.²⁹

Sameskolan

Sameskolstyrelsen har ett särskilt ansvar för att främja samisk kultur och samiska språk och ska främja att alla samiska barn får tillgång till en likvärdig utbildning. Uppdraget utgår ifrån förordning (2011:131) med instruktion för Sameskolstyrelsen³⁰ och regeringens regleringsbrev³¹.

Sameskolstyrelsen ansvarar för utbildning i sameskolan samt förskoleklass, fritidshem och förskola i anslutning till sameskolorna. Förskoleverksamheten bedrivs efter avtal med kommun.

Enligt förordning (2011:131) ska Sameskolstyrelsen dessutom främja utveckling och produktion av läromedel för samisk undervisning. I 2024 års regleringsbrev hade Sameskolstyrelsen särskild finansiering för att utveckla och utöka samiska lärverktyg och läromedel samt särskild finansiering för samisk integrerad undervisning. Sameskolstyrelsen har varken delat ut några produktionsstöd till

²⁵ Dnr 2021–627 Sametingets remissvar till Skolverket

²⁶ <https://www.sverigesradio.se/artikel/forskare-undervisning-i-samiska-lika-viktigt-som-svenska>

²⁷ <https://www.sverigesradio.se/artikel/forskare-forskoleklass-ett-kritiskt-ar-for-sprakinlarning>

²⁸ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/05/sou-202133/>

²⁹ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/09/stora-satsningar-pa-skolan-i-budgeten/>

³⁰ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2011131-med-instruktion-for_sfs-2011-131/

³¹ <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=23955>

läromedel eller färdigställt några egna läromedel under detta år. De ser stora behov av läromedel i alla samiska språk och arbetar vidare för att få fler läromedel utgivna.

Sameskolstyrelsen tog 2022 fram en språkplan³² för perioden 2022–2026 för att ge anställda en gemensam grund för det dagliga arbetet och ett visionsdokument³³ för verksamheterna.

Det finns sameskolor från förskoleklass till årskurs 6 på fem orter; Gárasavvon, Giron, Váhtjer/Jiellevárre, Jáhkámáhkke och Dearná. På samma orter driver Sameskolstyrelsen också samiska förskolor.

Antalet elever vid sameskolorna har sedan läsåret 2018/2019 ökat något, förutom i Gárasavvon och Dearná (se Tabell 2). Sameskolan i Dearná är den enda sameskolan i det sydsamiska området och det saknas sameskolor i umesamiskt och pitesamiskt område.

Elevunderlaget på sameskolan i Dearná har under flera år varit lågt och i nuläget fylls det inte på med några elever inom de närmaste åren. Därför har nämnden för Sameskolstyrelsen beslutat att man pausar sameskolan i Dearná från och med höstterminen 2025.³⁴

Tabell 2. Antal elever per skola vid sameskolorna inklusive förskoleklass (som inte var obligatorisk förrän ht 2021). Källa: Sameskolstyrelsen, årsredovisningar.

Ort	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	23/24	24/25
Gárasavvon	32	29	27	26	19	14	18
Giron	76	72	79	80	86	93	99
Váhtjer/Jiellevárre	27	28	26	28	34	37	39
Jáhkámáhkke	55	62	68	70	78	72	73
Dearná	9	10	7	7	6	5	3
Totalt	199	201	207	211	223	221	232

Kommunal grundskola

SVT har i en kartläggning visat att allt färre barn läser samiska i skolan. Skolverket har också uppmärksammat detta problem, men vet inte varför. Det finns inget som tyder på att antalet modersmållärare och samiska elever har minskat. Det är andelen som deltar i undervisningen som har minskat.³⁵

Hinder att tala samiska i skolan

Undervisningen för samiska barn har genom historien präglats av kolonialism och assimilering. Undervisningsspråket var i början samiska, men har genom historien övergått till svenska, även i nomadskolan som var en särskild skolform för barn från nomadiserande familjer. Det samiska språket var mindervärdigt och många samer sluta tala sitt språk och förmedla det till sina barn.³⁶

³² <https://sameskolstyrelsen.se/app/uploads/2022/01/Spr%C3%A5kplan-2022--2026-Sameskolstyrelsen.pdf>

³³ <https://sameskolstyrelsen.se/app/uploads/2022/01/Sameskolstyrelsens-vision-f%C3%B6r-verksamheterna.pdf>

³⁴ <https://www.svt.se/nyheter/sapmi/sameskolan-i-tarnaby-pausar-sin-verksamhet>

³⁵ <https://www.svt.se/nyheter/sapmi/allt-farre-laser-samiska-i-skolan-vet-inte-varfor>

³⁶ <https://samer.se/2565>

- Redan för 108 år sedan kämpade samer för rätten till en samisk skola, där samiska språken lärts ut och där samiska är utbildningsspråket. Det känns tungt att det, idag mer än 100 år senare, inte är en självklarhet, säger Daniel Lyngdorf Vinka, Sámedigges ordförande.

I en kommun i förvaltningsområdet för samiska med integrerad samisk undervisning förbjöds elever så sent som hösten 2024 att tala samiska. Anledningen var att inte alla förstod och att det kunde skapa oro för dem som inte förstod vad som sades. För de elever och familjer som har samiska som modersmål kan på så vis skolan utgöra ett hot mot revitaliseringen och bevarandet av de samiska språken.

- Det här handlar om barn som börjat i förskoleklass och som redan från skolstart inpräntas att det inte är okej att prata språket som pratas hemma, på förskolan, med kompisar och släkten. Att komma som liten till en ny miljö med nya regler och få höra att samiska inte får pratas sätter ribban för hela skolgången. Dessa händelser kan ge barn språkspärr för resten av deras liv, säger en förälder.

Föräldern påtalar vidare att kommunen inte har bidragit på något sätt till en skola med samiskt språkstarka elever och inte kunnat erbjuda eleverna den utbildning föräldrarna krävt.

- Det raserar det vi slitit så stark för. Man tillgodoser inte det krav kommunen och staten åtagit sig gentemot urfolket samerna. Det är så magstarkt och tillintetgörande att jag inte finner några ord, påpekar föräldern.

Media har tidigare rapporterat om elever som förbjudits att prata samiska på två olika skolor, 2012 i Lycksele³⁷ och 2017 i Jokkmokk³⁸. För Lycksele kommun blev det brytpunkten som ledde till att kommunen jobbade intensivt och framgångsrikt för att stärka den samiska kulturen och språken. Detta går att läsa om i tidigare års lägesrapporter.³⁹

Giellaguovdásj har under de senaste åren arbetat med att skapa fler språkarenor. Barn, elever likväl som vuxna behöver många språkarenor för att språket ska utvecklas, stärkas och bli välmående. Skolan är en viktig språkarena och för många är det den enda språkarena de har. Elever behöver uppmuntras att tala samiska i alla möjliga arenor oavsett om alla i den direkta omgivningen förstår vad som sägs.

Foto: Peter Steggo

³⁷ <https://www.sverigesradio.se/artikel/5069918>

³⁸ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbotten/larare-forbjod-elev-prata-samiska>
<https://www.sverigesradio.se/artikel/6610721>

³⁹ https://www.sametinget.se/lagesrapporter_sprak

Undervisning i samiska

Antalet elever som enligt Skolverket är berättigade till, det vill säga har ansökt om, modersmålsundervisning är det högsta sedan 2017, men andelen som deltar i modersmålsundervisning i samiska är det lägsta (se Tabell 3).

Tabell 3. Antal elever i åk 1–9 som ansökt om (varit berättigade till) respektive deltagit i modersmålsundervisning i samiska de fem senaste läsåren. Skolverkets officiella statistik för läsåret 2024/2025 var inte tillgänglig förrän efter att denna lägesrapport publicerats. Källor: Sameskolstyrelsen, årsredovisningar (kan avvika med någon enstaka elev jämfört med Skolverkets statistik). Skolverket.se. (tabell 8G)

Modersmål samiska	2017/18		2018/19		2019/20		2020/21		2021/22		2022/23		2023/24	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
"Berättigade", enligt Skolverket, åk 1–9 (exklusive elever i Sameskolan)	684		760		746		729		745		738		763	
Elever som deltar i modersmål samiska	445	65%	484	64%	443	59%	458	63%	499	67%	409	55%	395	52%

Antalet elever som läser samiska som eget ämne i sameskolan årskurs 1–6 är det högsta sedan 2017 (se Tabell 4). Medan antalet som deltar i modersmålsundervisning i samiska i årskurs 1–9 (utanför sameskolan) har minskat ser vi en ökning i antalet som läser samiska som modernt språk i årskurs 6–9. Samiska som modernt språk erbjuds inom den garanterade undervisningstiden och innebär att elever inte behöver läsa samiska efter skoltid. Det kan göra undervisningen som modernt språk mer attraktivt för elever. Kunskapskraven är på en lägre nivå i moderna språk och det kan därför vara lättare att uppnå ett högre betyg. Däremot riskerar elever i den undervisningsformen att få lägre kunskaper i samiska än i ämnet modersmål.

Tabell 4. Antal elever som deltar i undervisning i någon form i samiska i åk 1–9 de senaste åren. Källor: Sameskolstyrelsen, årsredovisningar (kan avvika med någon enstaka elev jämfört med Skolverkets statistik). Skolverket.se. (tabell 7B)

Antal elever som deltar i undervisning i samiska i åk 1–9	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Samiska som eget ämne, elever i sameskolor åk 1–6	158	161	173	174	181	186	194
Modersmål samiska, åk 1–9 (inte sameskolan)	445	484	443	458	499	409	395
Samiska som moderna språk (språkval), åk 6–9	84	128	128	102	111	102	136
Totalt antal elever som läser samiska åk 1–9*	687	773	744	734	791	697	725

* Vissa elever som läser samiska som modernt språk (språkval) kan dessutom delta i modersmålsundervisningen, oklart hur många. Giellaguovdásj har inte hittat statistik över elever som läser samiska som moderna språk inom ramen för elevens val för åren 2017/2018 och 2018/2019, de finns inte med i tabellen.

Statistiken från Skolverket gör det möjligt att följa antalet elever i undervisningen per samiskt språk (se Tabell 5). Skolverkets statistik anger antal elever som läser ”samiska” och det är oklart vilka samiska språk det avser. Det är oklart hur statistiken för respektive samiskt språk hade sett ut om dessa elever hade blivit registrerade på rätt språk.

De flesta elever läser nord- eller sydsamiska, både som modersmål och som modernt språk. Antalet elever som läser umesamiska som modersmål är på samma nivå som lulesamiska. Därutöver finns det elever som läser lulesamiska som modernt språk. Ytterst få elever läser pitesamiska. Det är dessutom få eller inga elever som läser ume- eller pitesamiska som modernt språk. Antalet elever som läser lulesamiska har minskat något sedan 2019.

Skolverkets statistik återspeglar inte det uppskattade antalet talare av de olika samiska språken. Baserat på det uppskattade antalet talare av sydsamiska och lulesamiska borde andelen elever som läser de språken vara på samma nivå. Baserat på det uppskattade antalet talare av umesamiska och pitesamiska borde antalet elever i de språken också vara på jämförbar nivå. Detta kan indikera att de senaste årens insatser för umesamiskan har skapat en högre status för språket och ett större behov av undervisning. Detsamma gäller sydsamiskan.

Det kan också vara en fingervisning om att språken har fördelar av att flera kommuner ingår i språkområdet och tar ett extra ansvar för undervisning i språket. Det finns flera kommuner i det sydsamiska och umesamiska språkområdet, men det finns bara en kommun inom det pitesamiska området. Det krävs särskilda riktade insatser för pitesamiskan.

Tabell 5. Antalet elever som har läst samiska i grundskolan 2019–2024 i form av modersmålsundervisning (MM) eller som modernt språk (MS). Observera att elevantalet sekretessprickas om det baseras på färre än 3 elever. Då visas två prickar (..) i stället för utfall. I de fall det är möjligt att räkna fram en sekretessprickad uppgift utifrån övriga uppgifter, dubbelprickas även det näst lägsta antalet. I vissa fall sekretessprickas ett 0-värde, detta för att minimera informationsförlusten. Källa: Skolverket.

	2019/20		2020/21		2021/22		2022/23		2023/24	
	MM	MS	MM	MS	MM	MS	MM	MS	MM	MS
– Nordsamiska	160	79	171	57	193	36	159	38	151	60
– Lulesamiska	52	27	50	27	48	22	40	19	38	21
– Pitesamiska	..	0	4	..	4	..	0	..	4	..
– Umesamiska	40	0	37	..	38	..	38	..	32	..
– Sydsamiska	170	11	170	9	187	44	151	37	140	41
– Samiska	..	7	26	8	29	8	21	6	30	12

Sametingets och Länsstyrelsen i Stockholms enkät om minoritetspolitikens utveckling under 2023 och 2024 visar omfattningen av modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken. I hälften av de svarande kommunerna som ingår i det samiska förvaltningsområdet erbjuds 60 minuter eller mer modersmålsundervisning i samiska per vecka (se Tabell 6). Kommunerna erbjuder också mer undervisningstid i samiska än i andra språk. Det är oklart om eleverna läser samiska som modersmål, modernt språk eller elevens val. Formen för undervisning kan avgöra den undervisningstid som eleven erbjuds. Enkäten berättar inte vilka samiska språk som erbjuds.

Tabell 6. Omfattningen av modersmålsundervisning i kommuner i förvaltningsområdet för samiska under 2024. Källa: Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholm.

	Ingen undervisning	Mindre än 40 min	40–60 min	61–80 min	Mer än 80 min	Vet ej
Modersmålsundervisning i finska	7 35%	0%	6 30%	0%	3 15%	4 20%
Modersmålsundervisning i jiddisch	13 65%	0%	2 10%	0%	2 10%	3 15%
Modersmålsundervisning i meänkieli	9 45%	0%	4 20%	0%	3 15%	4 20%
Modersmålsundervisning i romani chib	13 65%	0%	2 10%	0%	2 10%	3 15%
Modersmålsundervisning i samiska	0%	0%	9 36%	5 20%	9 36%	2 8%
Modersmålsundervisning i alla andra olika språk	2 10,5%	0%	8 42,1%	0%	1 5,3%	8 42,1%
Totalt	44		31	5	20	24

Samisk integrerad undervisning

Kommuner kan i avtal med Sameskolstyrelsen erbjuda samiska elever så kallad samisk integrerad undervisning där undervisningen sker ur ett samiskt perspektiv i olika ämnen. Det är ett komplement till modersmålsundervisningen. Den utökade undervisningen med samiskt perspektiv bidrar till att elever fördjupar förståelsen för sin samiska identitet och får bevara och utveckla sin samiska kultur inom andra ämnen.

12 kommuner hade ansökt om medel från Sameskolstyrelsen för integrerad samisk undervisning under 2024. 10 av dessa kommuner har redovisat verksamhet till Sameskolstyrelsen. Det har skett en minskning av antalet kommuner med samisk integrerad verksamhet, från 13 kommuner som bedrivit verksamhet 2022 till 10 kommuner 2024.

Samisk integrerad undervisning kan innebära utökad arbetstid för lärare som undervisar i samiska, som då kan erbjudas att undervisa i både samiska och samisk integrerad undervisning. Utökad arbetstid kan innebära att det är lättare att rekrytera och bibehålla lärare med samisk språk- och kulturkompetens.

Skolverket har under 2024 producerat en film från Liksjuon kommundna om samisk integrering och sammanställt tips på hur man kan arbeta utifrån ett samiskt perspektiv inom de olika ämnena⁴⁰.

⁴⁰ <https://www.lycksele.se/kommun/kommun-och-politik/nationella-minoriteter/samiskt-forvaltningsomrade/samisk-integrering-i-skolan/>

Fjärrundervisning

Fjärrundervisning tillgängliggör undervisning i samiska till elever som inte har tillgång till fysisk lärare. Det är också ett sätt för kommuner att erbjuda undervisning då de har svårigheter att rekrytera lärare med låg anställningsgrad på grund av lågt elevunderlag. Fjärrundervisning kan också erbjuda elever gemenskap med andra elever som läser samiska på andra orter för att behålla motivation i ämnet. Fjärrundervisning ställer andra krav på elever, lärare och skolor och ska endast erbjudas om undervisning inte kan anordnas på plats. Fjärrundervisning ska ses som en nödlösning, menar Kenneth Hyltenstam, professor emeritus i tvåspråkighetsforskning vid Stockholms universitet.⁴¹ Fjärrundervisning har både positiva och negativa sidor, men är en viktig nödlösning att ta till om inte undervisning går att få till på plats. Den kan dock inte ersätta den fysiska undervisningen. Fjärrundervisning kräver att elever har en handledare och gärna sitter i grupp med flera elever även om de sitter fysiskt på olika platser då språk kräver interaktion. Det är ett mål som både Sameskolstyrelsen och Liksjuon kommunerna har så att elever inte behöver sitta ensamma.

Under hösten 2024 har Skolverket beviljat statsbidrag till 61 huvudmän för att anordna fjärrundervisning i samiska. Statsbidraget ska ge huvudmännen bättre möjligheter att tillhandahålla undervisning i samiska till elever. Sameskolstyrelsen och Liksjuon kommunerna är de enda aktörer som tillhandahåller fjärrundervisning i samiska.

Tabell 7. Antalet elever som får fjärrundervisning i samiska från förskoleklass till och med årskurs 9 inskrivna på höstterminen.

Huvudman	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sameskolstyrelsen	136^c	149^c	166^c	203^c	261^c	262	262
– Nordsamiska	82 ^c	77 ^c	91 ^c	97 ^c	121 ^c	109	121
– Lulesamiska	18 ^c	31 ^c	33 ^c	59 ^c	66 ^c	61	52
– Pitesamiska	-	-	-	-	-	-	-
– Umesamiska	-	-	-	-	-	-	-
– Sydsamiska	36 ^c	41 ^c	42 ^c	47 ^c	74 ^c	92	89
Liksjuon kommunerna	35	48	105^a	51	69^a	56	77^b
– Nordsamiska				12	13 ^a	6	8 ^b
– Lulesamiska				-	-	-	-
– Pitesamiska				-	-	-	-
– Umesamiska				16	28 ^a	22	28 ^b
– Sydsamiska				23	28 ^a	29	41 ^b
Totalt	171	197	271	254	330	318	339

- a) Antalet omfattar elever vid gymnasiet och eventuellt elever med undervisning fysiskt på plats. Siffrorna för 2020 omfattar dock även elever vid Sámij áhpádušguovdásj.
- b) Antalet elever omfattar även elever med undervisning fysiskt på plats samt elever i förskoleklass.
- c) Antalet elever omfattar även elever vid gymnasiet.

⁴¹ <https://www.sverigesradio.se/artikel/sprakforskare-fjarrundervisning-ar-en-nodlosning>

Antalet elever som erbjuds fjärrundervisning i samiska från Sameskolstyrelsen är det högsta sedan 2018 (se Tabell 7), varav ökningen i nordsamiska och sydsamiska är mest markant. Det ser också ut att vara en ökning i antal elever som erbjuds fjärrundervisning av Liksjuon kommundna.

Sameskolstyrelsen genomför ingen fjärrundervisning i ume- eller pitesamiska. Liksjuon kommundna genomför ingen fjärrundervisning i lule- eller pitesamiska, men däremot i umesamiska, nordsamiska och sydsamiska. Det saknas en aktör som tillhandahåller fjärrundervisning i pitesamiska, vilket utgör en allvarlig brist för revitaliseringen av det pitesamiska språket. Det beror sannolikt på bristen på lärare i pitesamiska och att vårdnadshavare inte uttryckt behov. Det kan medföra att elever läser ett annat samiskt språk eller inte tillgodogör sig undervisning i samiska alls.

Sameskolstyrelsen

Sameskolstyrelsen har sedan 2015 byggt upp en organisation för fjärrundervisning. De rekommenderar att elever som följer sameskolans kursplan för samiska ska ha minst två 60-minuters lektioner i veckan, men helst lika mycket som elever i sameskolan som läser samiska 230 minuter per vecka. Undervisningstiden i samiska varierar mellan 60–180 minuter per vecka beroende på huvudman. Undervisningen är individuellt anpassad efter elevernas språknivå. Sameskolstyrelsens största verksamhet är fjärrundervisning sett utifrån antal elever. Sameskolstyrelsen erbjuder fjärrundervisning i nord-, lule- och sydsamiska, men saknar lärare i ume- och pitesamiska. Under 2024 tillhandahöll Sameskolstyrelsen fjärrundervisning till gymnasieskolan omfattande elva elever (sydsamiska en elev, lulesamiska fyra elever, nordsamiska sex elever).

Liksjuon kommundna

Fjärrundervisning från Liksjuon kommundna skedde under 2024 till 21 kommuner. Liksjuo säljer också fjärrundervisning till gymnasieskolor omfattande 22 elever (sydsamiska femton elever, umesamiska fyra elever, nordsamiska tre elever) samt komvux omfattande en elev (nordsamiska). Totalt undervisar Liksjuos lärare 100 elever i 21 kommuner.

Gymnasieskolan

Regeringen fattade 2023 beslut om förändringar i gymnasieförordningen för att utöka rätten för elever tillhörande de nationella minoriteterna i gymnasieskolan. Kravet på goda kunskaper i språket togs bort samt begränsningen av hur länge elever får läsa modersmål i gymnasieskolan.⁴²

Förändringarna påverkar elever från höstterminen 2024. Förhoppningsvis underlättar dessa förändringar för samiska ungdomar att fortsätta läsa samiska på gymnasienivå.

Skolverkets statistik (se Tabell 8) visar att 154 elever har gått ut gymnasiet med minst ett betyg i samiska de senaste sex åren. Det är över lag betydligt färre elever som fortsätter läsa samiska på gymnasiet. Det resulterar i en bruten utbildningskedja.

Det är ytterst få som har fått betyg i ume- eller pitesamiska. Statistiken är inte i samklang med statistiken från grundskolan, där antalet elever som läser umesamiska varierat mellan 32 och 40 och antalet som läser pitesamiska varierat mellan noll och fyra (se Tabell 5). Det är en indikation på att statistiken inte är helt tillförlitlig, eventuellt har kurserna inte registrerats korrekt av huvudmannen.

⁴² <https://svensksforfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2023-11/SFS2023-654.pdf>

Tabell 8. Antalet elever med minst ett betyg i samiska från gymnasieskolan. Källa: Skolverket.

Avgångsår	2019	2020	2021	2022	2023	2024	summa
Modersmål	6	9	8	17	10	8	96
– Nordsamiska	1	2	2	12	3	6	26
– Lulesamiska	0	1	0	2	0	0	3
– Pitesamiska	0	2	2	0	1	0	5
– Umesamiska	0	0	0	1	0	0	1
– Sydsamiska	5	4	4	2	6	2	23
Moderna språk	20	13	9	16	20	18	58
– Nordsamiska	14	3	4	6	8	8	43
– Lulesamiska	1	4	3	1	2	1	12
– Pitesamiska	0	0	0	1	1	4	6
– Umesamiska	0	0	0	0	0	0	0
– Sydsamiska	5	6	2	8	9	5	35
Totalt	26	22	17	33	30	26	154

Högre utbildning

I Sverige finns det högre utbildning i samiska vid Umeå universitet/Umeå universitet, Uppsala universitet och Gaskeuniversiteete/Mittuniversitetet. Umeå universitet har ett särskilt åtagande, som innebär att de har ansvar för högre utbildning i samiska.

Fortsatt satsning på Gaskeuniversiteete som samiskt universitet

Gaskeuniversiteete och Stiftelsen Gaaltje 2022 deklarerade i en gemensam avsiktsförklaring viljan att etablera ett samiskt forsknings- och utbildningscentrum i södra Sábmme. Gaskeuniversiteete har sedan dess profilerat sig som ett samiskt universitet, bland annat genom olika forskningsprojekt och kursutbud.

Sommaren 2024 genomfördes den första kursen i sydsamiska vid Gaskeuniversiteete. Kursen i grundläggande sydsamiska hade 104 sökande, varav 38 studenter registrerades på kursen. Sommarkursen planeras att ges även sommaren 2025. Gaskeuniversiteete söker lärare i sydsamiska samt utvecklar kursplaner på A- och B-nivå.

Gaskeuniversiteete utvecklar innehållet på sjuksköterskeprogrammet, rektorsprogrammet, lärarutbildningen och kurser i psykologi och socialt arbete för att omfatta samisk kultur och samiska förhållanden. De erbjuder också kurser i sydsamisk historia, urfolksfeminismer och kritiska perspektiv på kolonialism. En samisk arkivutbildning är under utveckling i samarbete med Sámi allaskuvla i Kautokeino. Universitetet har också ett pågående forskningsprojekt; *Att känna med egna ord*⁴³ som är

⁴³ <https://www.miun.se/Forskning/forskningsprojekt/pagaende-forskningsprojekt/att-kanna-med-egna-ord/>

ett projekt där de inventerar ord och uttryck kopplade till känslor och psykisk (o)hälsa på sydsamiska. Tillsammans med Nord universitet och Dronning Mauds Minne Høyskole bedrivs interregprojektet *Lärare utan gränser*⁴⁴ för att råda bot på lärarbristen. De arbetar bland annat med rekrytering av studenter till sydsamisk lärarutbildning.

Inga planer på kurser i ume- eller pitesamiska

Det finns fortfarande inga möjligheter att studera ume- eller pitesamiska på högre nivå. Behovet av vidare studier har uttryckts bland annat i samband med det ume- och pitesamiska strategimötet som hölls i Árjepluovve 2024. Sállto Bidumsáme Guovdátj, pitesamiskt språkcentrum på norsk sida, samt Álgguogáhtie – Umesamer i samverkan har haft dialog med Nord universitet på norsk sida angående uppstart av kurser. Varken Ubmejen universitiähta eller Uppsala universitet har planer på att erbjuda nybörjarkurser i ume- och pitesamiska.

I Lägesrapporten 2023 föreslogs en lösning för hur universitet skulle kunna gå till väga. Där föreslogs att i samråd med språkgruppernas företrädare kartlägga behoven och finna lösningar för uppstart av kurser. Detta kan genomföras genom att en behörig lektor i ett annat språk vid universitet tillsammans med umesamiska respektive pitesamiska lärare, språkarbetare eller talare skissar för kursupplägg och genomförande.⁴⁵

Att erbjuda studier ume- och pitesamiska på högre nivå är i enlighet med de särskilda åtaganden som Ubmejen universitiähta har enligt regeringens regleringsbrev. Detta har tyvärr inte hörtsammats. Denna brist i utbildningskedjan får stora konsekvenser för barn och ungas tillgång till undervisning i umesamiska och pitesamiska. Bristen innebär att det är omöjligt att tillgodose läraryrsörjningen.

Ökat antal studenter

Ubmejen universitiähta och Uppsala universitet har 2024 noterat den största ökningen av registrerade studenter sedan 2008 (se Diagram 4). En förklaring till detta kan vara att undervisningen i grundskolan och gymnasiet har varit bristfällig och att det därför finns ett behov hos många att tillgodogöra sig språket i vuxen ålder.

Kurserna är inte direkt jämförbara mellan Uppsala universitet och Ubmejen universitiähta. A-kurser i samiska vid Uppsala universitet är nybörjarkurser, medan det vid Ubmejen universitiähta krävs studier på gymnasiet eller förberedande kurser vid Ubmejen universitiähta eller motsvarande innan A-kurs kan påbörjas.

Det finns förhoppning att studenter fortsätter med högre studier i samiska för att tillgodose de stora behoven av kvalificerade språkarbetare.

⁴⁴ <https://www.miun.se/Forskning/forskningsprojekt/pagaende-forskningsprojekt/larareutangranser/>

⁴⁵ <https://www.sametinget.se/5521>

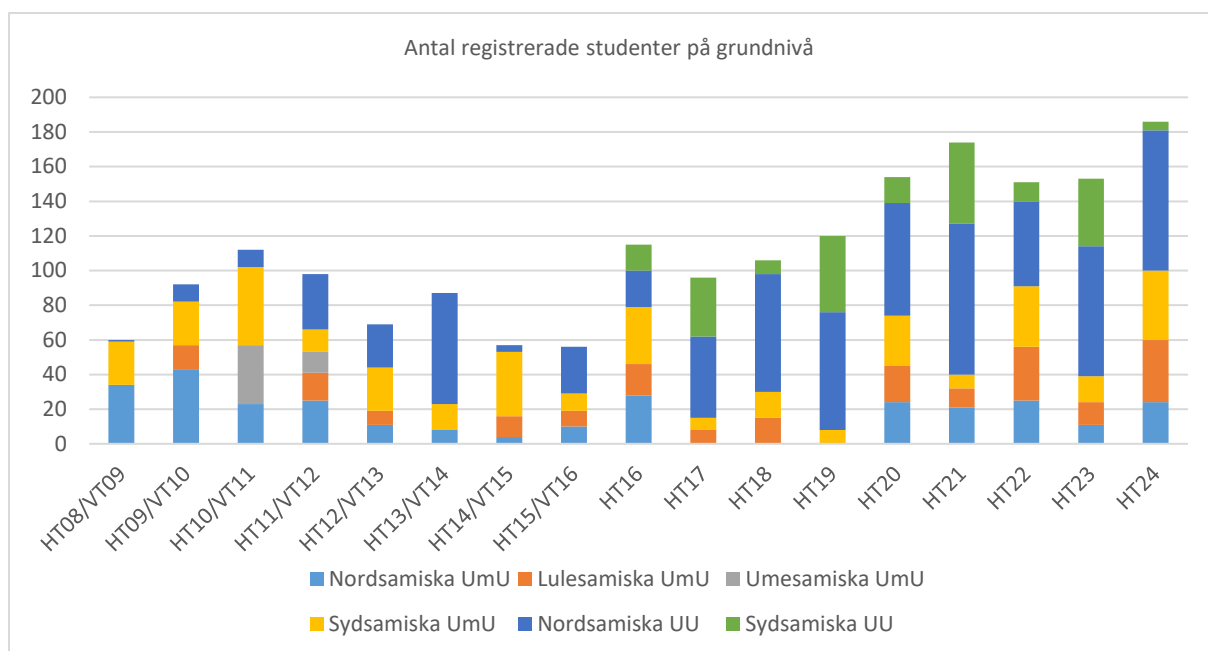

Diagram 4. Antal registrerade på kurser i samiska språk upp till och med C-nivå vid UmU och UU. Källor: UmU och UU.

Livslångt lärande

Att lära sig samiska och få möjligheten att utveckla och bevara sitt samiska språk under hela livet har många utmaningar. Assimilationspolitiken gentemot samer har inneburit att den naturliga överföringen av språk och traditioner mellan generationer på många håll har avstannat. Flera generationer och individer har förlorat både sitt samiska språk och traditionella samiska kunskaper.

Folkbildningen

Folkbildning är avgörande för att uppnå målet om livslångt lärande enligt regeringen och deras handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken. Folkbildningen har unika möjligheter att skapa utbildningsvägar och nya sammanhang för användning av språken, till exempel genom att stärka språkbärarnas röster, skapa möten över generationer och bidra till attitydförändringar i samhället.⁴⁶ Då individernas möjligheter till utbildningsvägar för att lära sig och bevara samiska språk har stor variation, är folkbildningen en flexibel och öppen väg att kunna lära sig och fördjupa sina kunskaper.

Regeringen har inte avsatt medel år 2025 för riktade insatser för de nationella minoritetsspråken inom folkbildningen. Det innebär att de samiska språken konkurrerar med all annan kursverksamhet inom studieförbunden. Eftersom de samiska språken har små språkgrupper innebär det färre kursdeltagare, vilket i sin tur medför högre kostnader i jämförelse med annan kursverksamhet.

Kursutbud i ume- och pitesamiska för vuxna finns enbart vid studieförbunden. Även Sámiij áhpadusguovdásj erbjuder kurser i umesamiska.

⁴⁶ <https://www.folkbildningsradet.se/folkhogskola/etablering-arbetsmarknadsatgarder-och-manskliga-rattigheter/framjande-av-nationella-minoritetssprak/>

Förstärkning av läs- och skrivkunnighet i de samiska språken

Såmedigges korttidsstudiebidrag är en möjlighet för vuxna samer som aldrig har fått lära sig att läsa och skriva på samiska. Korttidsstudiebidraget regleras i föreskrifter om statsbidrag vid vissa studier i samiska (2017:1) och förordning (2007:1347) om statsbidrag vid vissa studier i samiska. Bidraget till korttidsstudier bedöms stärka deltagarnas möjlighet att läsa och skriva på samiska. Detta ger sedan bättre förutsättningar för språköverföringen till nästa generation.

Under 2024 har drygt 890 tkr utbetalats i bidrag för två kortkurser i sydsamiska, två i umesamiska och fyra i lulesamiska vid Sámiij áhpádušguovdásj. Både antalet kurser och deltagare har ökat under 2024 jämfört med 2023. Det finns efterfrågan på alfabetiseringskurser även i pitesamiska och nordsamiska, men Sámiij áhpádušguovdásj har svårt att rekrytera lärare.

Korttidsstudiebidraget kan ses som en indikator på att intresset och viljan finns att lära sig och återta sitt samiska språk. Det är en indikator som går att följa över tid då bidraget utbetalas regelbundet (se Tabell 9). Antalet beviljade ansökningar innebär deltagande i kurser som främjar ökad läs- och skrivkunnighet i samiska. Statistiken består av antalet beviljade ansökningar och utbetalda medel. I Såmedigges årsredovisning för 2024 finns könsbaserad statistik av utbetalningen av bidraget.⁴⁷ Korttidsstudiebidraget har varierat kraftigt under åren 2013–2024 beroende på Såmedigges budget, antalet ansökningar samt tillgången till lärare.

Tabell 9. Beviljade ansökningar och utbetalda medel av korttidsstudiebidrag under åren 2013–2024.

Källa: Sametingets årsredovisning 2024.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Antal beviljade ansökningar	59	49	41	66	119	105	68	45	73	45	33	62
Totalt utbetalt i tkr	202	131	263	99	649	576	503	517	711	545	476	890

⁴⁷ <https://www.sametinget.se/6476>

4. Synliggörande och statushöjande

Genom att godkänna Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter har Sverige åtagit sig att vidta åtgärder som på olika sätt främjar synliggörandet och höjningen av statusen för de samiska språken. De aktiviteter som beskrivs i denna rapport bidrar till att göra de samiska språken mer synliga och stärker deras status. I denna del lyfts andra viktiga åtgärder.

Bedömning av läget

Bokmässan och SVT:s julkalendern har skapat synlighet och stort intresse för de samiska språken och kulturen. Liknande händelser bör utvecklas så att de samiska språken får en naturlig plats i majoritetssamhället.

Många språkstärkande aktiviteter har skett under 2024. De minskade anslagen för 2025 kommer att påverka arbetet negativt hos kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli.

Förvaltningskommunerna anser fortsatt att de samiska språkarenorna är mycket viktiga för språkets fortlevnad.

Såmedigge, Giellaguovdásj arbete att ta fram indikatorer som gör det möjligt att följa de samiska språkens utveckling över tid ska återrapporteras till departementet i maj 2025. Det finns behov av en ny studie liknande *Förstudie: Kartläggning av de samiska språken*.⁴⁸

Gollegiella-priset synliggör och höjer statusen på det samiska språkarbetet. Språkarbetare behövs dock uppmärksammas mer än bara vartannat år som detta pris tilldelas.

Julkalendern Lopmeniekedassh

Under december fick sydsamiskan ta plats i hela den svenska befolkningens vardag, då SVT:s julkalender, *Lopmeniekedassh* (Snödrömmar), sändes på bästa sändningstid. Här skrevs samisk historia i dubbel bemärkelse då sydsamiskan och samisk kultur synliggjordes för den breda allmänheten. Detta är statushöjande för det sydsamiska språket.

Lopmeniekedassh är ett äventyr där samisk mytologi och traditioner får ta plats. Historien bygger på en magisk samisk värld där naturen har sitt eget språk och dolda krafter. Oskar Östergren Njajta, en manusförfattarna, betonar att det var viktigt att den samiska berättelsen var i fokus, för att sprida nyfikenhet och kunskap, men att det allra viktigaste var att samiska barn och ungdomar får se deras värld gestaltad och att den är lika mycket värd som andras.⁴⁹

I avsnitten pratas och hörs en del sydsamiska naturligt. Hela julkalendern var även dubbad till sydsamiska och kunde ses på SVT Barn och det tillkom en liten sydsamisk ordlista på papperskalendern för alla att läsa och lära. Med en rekordpublik och tittarsiffror på i snitt 2,6 miljoner blev julkalendern en succé i alla åldersgrupper.

⁴⁸ <https://www.sametinget.se/3820>

⁴⁹ <https://minoritet.se/7966>

- Serien har fått otroligt mycket kärlek och att vi för första gången berättade en historia utifrån en samisk kontext har väckt glädje och nyfikenhet, säger Göran Danasten, exekutiv producent för *Lopmeniekedassh*.
- Efter julkalendern har många fått upp ögonen för samisk mytologi, religion och språk, säger Elina Nygård, enhetschef vid Publika enheten på Ájtte – Svenskt Fjäll- och Samemuseum i Jokkmokk.
- Det finns ett ökande intresse för att lära sig samiska, både bland de med samiskt påbrå och de som bara är nyfikna på språket, säger Olle Kejonen, doktorand i finsk-ugriska språk vid Uppsala universitet.

Lopmeniekedassh är producerad i samarbete med samiska manusförfattare, skådespelare, skräddare, konsthantverkare, byggare, språkexperter, forskare med flera.

- I min bransch uppmanas man ofta att gräva där man står – berätta om det man kan. Men man kan också gräva där man **inte** står, i andras marker, så länge man ber om lov - och lyssnar på svaret. Så länge man inte tar mer än man behöver, tackar för det man har fått och ger någonting tillbaka. Så länge man visar hänsyn för det som man inte begriper - det osynliga, det som inte går ihop, som inte liknar det jag lärt mig. Det finns så mycket som vi aldrig kommer att begripa, men det betyder inte att det inte är viktigt, säger Jonas Wallerström, skaparen av *Lopmeniekedassh*.

I tillägg till den dubbade sydsamiska versionen av julkalendern så producerade även SVT Minoritet en uppskattad samisk lucköppning på nordsamiska med programledare Marit Kuhmunen Blom, där hon delar med sig av mysrysliga berättelser om samisk mytologi.

Bokmässan 2024

Temat Sápmi på Bokmässan 2024 har gett den samiska litteraturen och kulturen större erkännande både nationellt och internationellt. Att samisk litteratur fick en plattform på ett av Nordens största kulturevenemang, har även lett till ett brett intresse för den samiska kulturen och litteraturen och höjt dess status. Över 200 samiska författare, förläggare, jolkare och slöjdare medverkade på mässan. Besökare fick ta del av över 60 scensamtal och seminarier, som diskuterade allt från litteraturens roll till samisk identitet och språk.

De samiska författarföreningarna Bágo čálliid siebrie och Sámi Girječálliid Searvi var årets hedersgäster och samarbetspartners, vilket gav ytterligare tyngd åt temat. Under mässan diskuterades bland annat språklig och kulturell utveckling och utmaningar kring samiska språk och översättningar. Det är viktigt att ge plats och diskutera dessa frågor i det breda kulturella sammanhang som Bokmässan utgör.

Den samiska litteraturen är viktig för språket

Lill-Tove Fredriksen, universitetslektor vid UiT Norges arktiske universitet, framhåller att den samiska litteraturen lever genom språket, berättelser, jolkar och äventyr. Hon är positiv om framtiden och pekar på framgångsrika samiska skrivarkurser i Norge, där ungdomar från hela Sábmme har gett ut böcker som speglar deras samtid.

Harald Gaski, professor vid Sámi Allaskuvla, instämmer och ser litteraturen som en del av samernas framtid. Han lyfter även fram bristen på ljudböcker på samiska. Harald Gaski betonar vikten av

ljodböcker för att stärka språket och hoppas på att den tekniska utvecklingen ska möta de samiska utmaningarna.⁵⁰

Språkstärkande aktiviteter i förvaltningsområdet för samiska

Giellaguovdásj har gjort en uppföljning av 2023 års enkät *Språkstärkande aktiviteter i kommuner och regioner* som ingår i förvaltningsområdet för samiska. Dessa kommuner och regioner har ett särskilt ansvar för att skydda och främja samiska som nationellt minoritetsspråk enligt Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

21 kommuner och regioner svarade på enkäten, vilket var en minskning från förra året då 24 kommuner och regioner svarade. Under 2024 har Skellefteå kommun anslutit till förvaltningsområdet för samiska.

Flest språkstärkande aktiviteter med biblioteken

Aktiviteter i samarbete med biblioteken utgjorde den största delen av de språkstärkande aktiviteterna under 2024 (se Tabell 10). År 2023 låg biblioteken på andra plats och aktiviteter i samband med Giellavahkko var störst. Det har genomförts en del aktiviteter i form av språkbud och språkcaféer. Även föreläsningar på något av de samiska språken och någon enstaka språkkurs har anordnats under året.

Tabell 10. Vilka språkstärkande aktiviteter har erbjudits under 2023 och 2024. Källa: enkät.

	2023	2024
Aktivitet under Giellavahkko	24	23
Aktivitet på bibliotek	23	27
Språkbud	16	17
* Annat	14	16
Språkcafé	11	12
Föreläsning på samiska	8	3
Språkkurs	4	2

Enkätsvaren visar att de vanligaste aktiviteterna riktade till barn och unga genomfördes som språkaktiviteter på biblioteken eller som teater, sagostund och jojk (se Tabell 11). Runt 7% av de svarande hade inte någon aktivitet för barn och unga alls.

Tabell 11. Vilka av de språkstärkande aktiviteterna som har erbjudits under 2023 och 2024 var speciellt riktade till barn och ungdomar. Källa: enkät.

	2023	2024
Språkaktivitet på bibliotek	33	27
* Annat	17	22
Språkbud	24	20
Samiskspråkig aktivitet under Giellavahkko	20	18
Inga aktiviteter för barn och unga	0	7

⁵⁰ <https://www.svt.se/nyheter/sapmi/framtiden-ljus-for-samisk-litteratur-finns-en-vilja>

Språkcafé	2	4
Språkkurs	4	2
Föreläsning på samiska	1	0

Flest aktiviteter skedde på syd- och nordsamiska (se Tabell 12). Aktiviteterna på nordsamiska har dock minskat sedan året innan liksom aktiviteterna på umesamiska och pitesamiska. Aktiviteterna på sydsamiska och lulesamiska har ökat. Minst aktiviteter skedde på pitesamiska.

Tabell 12. På vilket samiskt språk språkstärkande aktiviteter erbjudits under 2023 och 2024. Källa: enkät.

	2023	2024
Sydsamiska	41	50
Nordsamiska	37	27
Umesamiska	16	13
Lulesamiska	5	7
Pitesamiska	5	3

Brist på personal med samisk språk- och kulturkompetens och översättare

För kommunerna i förvaltningsområde för samiska är fortfarande den största utmaningen att hitta personal med samisk språk- och kulturkompetens. Bristen på översättare i de samiska språken är fortfarande en stor utmaning för att kunna utföra språkstärkande aktiviteter. Det leder exempelvis till svårigheter att synliggöra de samiska språken. Den begränsade ekonomin är också en utmaning då språkaktiviteter kan vara dyra att anordna och få vill arbeta ideellt. Kommunerna i förvaltningsområde för samiska har fortfarande svårt att nå alla då de geografiska avstånden kan vara stora.

Samiska språkarenorna är mycket viktiga

Kommunerna anser att de samiska språkarenorna är mycket viktiga för språkets fortlevnad. Det är av stor vikt att civilsamhället är engagerat, då det har visat sig ge mer framgångsrika aktiviteter. De lyfter också vikten av samarbete med samiska organisationer och föreningar för att få ett engagemang hos den samiska befolkningen.

Uppdraget om de samiska språkens utveckling över tid

Giellaguovdásj fick i regleringsbrevet för 2022 i uppdrag att ta fram indikatorer som gör det möjligt att följa de samiska språkens utveckling över tid. Återrapporteringen ska ske i maj 2025.⁵¹

Deltagare i bland annat Giellaguovdásj utåtriktade aktiviteter har fått svara på enkäter för att följa utvecklingen av individers samiska språkanvändning. De utgör ett underlag som visar när och var de samiska språken talas och används. Indikatorarbetet sker med regelbundna dialogmöten med Institutet för språk och folkminnen.

⁵¹ <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?rbid=22361>

Språkpriset Gollegiella 2024

2024 tilldelades det nordiska språkpriset Gollegiella Sig-Britt Persson och Pekka Sammallahti, professor emeritus, för sina insatser inom sydsamiskan respektive nordsamiskan. Sig-Britt Persson har länge arbetat med undervisning, läromedelsutveckling och språkmotiveringsprojekt. Hon är en inspiratör som har bidragit till att sydsamiskan har fått nya arenor. Pekka Sammallahti har gjort ovärderliga insatser för de samiska språken som vägvisare och samarbetspart. Han har även bidragit till att stärka ämnesområdet för samiska språk.⁵²

Sedan 2004 har Gollegiella delats ut till enskilda personer, grupper eller organisationer som har gjort betydelsefulla insatser för de samiska språken. Priset instiftades av ministrar med ansvar för samiska frågor och sametingspresidenterna i Sverige, Norge och Finland för att främja, utveckla och bevara de samiska språken i Sverige, Norge, Finland och Ryssland.

Gollegiellapriset ges till en eller flera personer som bidragit till de samiska språkens utveckling. Genom åren har det tilldelats till förebilder som motiverat och inspirerat andra att använda, lära sig och bevara de samiska språken.

⁵² <https://www.sametinget.se/6224>

5. Gränsöverskridande samarbete och språkvård

Samarbete kring språkvård i de samiska språken bör ske gränsöverskridande i Sábmme för att stärka och få en harmoniserad språkutveckling och för att motverka dubbelarbete. Då de samiska språkgränserna är samma i de fyra länderna och inte följer landsgränserna borde detta vara en självklarhet.

De institutioner som bedriver språkvård i de nationella minoritetsspråken har en viktig funktion inom revitaliseringen. Språkvård innebär att göra ett eller flera språk tillgängliga och lätta att använda för så många som möjligt i ett samhälle. Satsningar på språkvården möjliggör bland annat utgivning av litteratur, läromedel och ordböcker.

Bedömning av läget

Språkvården i de samiska språken är hotad då regeringen beslutat att inte finansiera Sáme Giellagáldo 2025.

Det finns behov av fler gränsöverskridande mötesplatser för att motverka att de samiska språken utvecklas åt olika håll i de olika länderna.

Samisktalande i Sverige behöver teknologiska språkverktyg som är anpassade till samiska dialekter på svensk sida av Sábmme. Teknologin måste finnas även på samiska-svenska.

Det samiska språkarbetet kräver alla språkarbetare som finns. Alla är viktiga i revitaliseringen och utvecklingen av de samiska språken.

Utifrån de genomförda språkkonferenserna framkommer det bland annat att de samiska språken har stora behov av gränsöverskridande samarbete, språkteknologi och digitala och fysiska mötesplatser där man kan tala samiska.

Sáme Giellagáldos existens är hotad

Sáme Giellagáldo är ett permanent och oberoende språkgorgan som ägs och finansieras i samma grad av Sametingen i Norge, Sverige och Finland. Det är ett expertorgan för standardiseringen av de samiska skriftspråken och de arbetar naturligt gränsöverskridande, då språken går över nationsgränserna. Sáme Giellagáldos verksamhet omfattar bland annat att utveckla ordlistor, terminologi och standarder. Detta är viktigt för att säkerställa språkets fortlevnad och användning i olika sammanhang, från utbildning till kultur och myndighetskontakter.

Under 2024 upprättade Giellagáldo en pitesamisk språknämnd som arbetar med normering av skriftspråk, terminologi och skrivregler för pitesamiskan. Detta är ett viktigt steg framåt för samisk språkrevitalisering. Giellagáldo har sedan tidigare arbetsgrupper inom syd-, lule-, nord- enare- och skoltsamiska. De har under 2024 haft en dialog med umesamiska språkaktörer om normering av det umesamiska språket.

Under 2025 finansierar inte svenska regeringen Sáme Giellagáldo då de skär ner på satsningen av minoritetsspråken. Detta innebär stora negativa konsekvenser för det fortsatta arbetet. Det viktiga gränsöverskridande språkarbetet är därmed starkt hotat.

- Det är en direkt katastrof för de samiska språken. På vilket sätt ska de samiska språken stärkas och utvecklas så att de har en framtid, om grunden för all språkutveckling ska rivas och avslutas, uttrycker, Ole Henrik Magga, vice ordförande i Sáme Giellagáldo.⁵³

Språkvård är ett viktigt fundament för att kunna utveckla språk på ord- och grammatiknivå. De är även viktigt vid normering av terminologi för att minoritetsspråken ska kunna användas inom tex. offentlig förvaltning, skola och omsorg. I regeringens *Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken*⁵⁴ framhålls betydelsen av språkvård för att bevara och utveckla de nationella minoritetsspråken. Genom att skära ner anslagen till Sáme Giellagáldo gynnas inte språkutvecklingen. Regeringen motarbetar därigenom även sitt eget handlingsprogram.

FN:s Urfolksspråksdecennium 2022–2032 är ett initiativ för att göra världens befolkning medveten om den kritiska situationen för flera av urfolksspråken och att mobilisera människor och resurser för att bevara, revitalisera och främja språken.⁵⁵ Dessa år är ett viktigt tillfälle för svenska myndigheter att säkerställa långsiktig utveckling av de samiska språken.

Sámedigge i Sverige tvingades att prioritera om sina medel för att rädda Sáme Giellagáldos fortsatta viktiga arbete under 2025. Detta sker på bekostnad av samiska kulturmedel.⁵⁶

Foto: Peter Steggo

Gränsöverskridande mötesplatser

Lulesamiskt språkseminarium

Giellaguovdásj arrangerade tillsammans med Sáme Giellagáldo i oktober ett lulesamiskt språkseminarium i Jáhkámáhkke med fokus på lulesamiska språkfrågor. Seminariet innehöll föreläsningar om språkteknologi, översättningar, ortnamn, hjälpverb och de samiska språkens användning i renkötseln.

Under språkseminariet uttrycktes en stark önskan om fler gränsöverskridande mötesplatser för ett ökat språkligt utbyte. Mötesplatser behövs bland annat vid samiskspråkig materialframställning för att motverka att översättning görs av samma material med olika benämningar. Det är även viktigt för att språket utvecklas åt samma håll i båda länderna.

⁵³ <https://www.svt.se/nyheter/sapmi/efter-regeringens-budget-sami-giellagald-kan-tvingas-lagga-ner>

⁵⁴ <https://regeringen.se/informationsmaterial/2022/04/handlingsprogram-for-bevarande-och-framjande-av-de-nationella-minoritetsspraken/>

⁵⁵ <https://www.unesco.org/en/decades/indigenous-languages>

⁵⁶ <https://www.svt.se/nyheter/sapmi/giellagald-raddas-da-drabbas-andra-kultursatsningar>

Ume- och pitesamiskt strategimöte

Ume- och pitesamiska språkarbetare från svensk och norsk sida samlades i Árjepluoovve i november för ett ume- och pitesamiskt strategimöte som Giellaguovdásj anordnade tillsammans med kommunerna i nätverket Veärbmie. På mötet deltog också aktörerna Álgguogåhtie – Umesamer i samverkan, Hemnes Umesamiske forum, Sállto bidumsáme guovdátj – Sállto pitesamisk senter, Stoarmmo sáme guovdásj – Stormen samiske senter och Bodø2024 – European Capital of Culture. De delade erfarenheter, diskuterade möjligheter till gräns- och språköverskridande samarbeten och konkreta insatser för språken.

Foto: Peter Steggo

Deltagarna på mötet identifierade stora behov av utbildningar på universitetsnivå, lärarutbildningar, kurser på alla nivåer, språkteknologi, läromedel och digitala och fysiska mötesplatser där man kan tala samiska.

Giellaguovdásj kommer att fortsätta detta strategiarbete tillsammans med de ume- och pitesamiska språksamhällena, nätverket Veärbmie och aktörerna i de ume- och pitesamiska språkområdena.

Nordsamiskt språkseminarium

I december arrangerades ett nordsamiskt språkseminarium i Giron med fokus kring språkfrågor och det samiska språksamhället. Seminariet hade temat språkarbete på hal is och var öppet för den samiska allmänheten. Deltagare deltog från Sverige, Norge och Finland. Seminariet bestod av information om nya språkverktyg, föreläsningar om språkets koppling till mark, kultur och dekolonisering samt hur språkarbetare arbetar ideellt för samiskans överlevnad och språkfrämjande. Avslutningsvis hölls ett öppet samtal och diskussion om deltagarnas framtidsvisioner för nordsamiskan trots stora utmaningar.

Sydsamisk språkkonferens

Sydsamisk språkkonferens anordnades i Staare i december med deltagare från svensk och norsk sida av Sábmme. Seminariet arrangerades av Giellaguovdásj i samarbete med Gaskeuniversityteete och Staaren tjjelte. Konferensen innehöll bland annat föreläsning om språkteknologi och digitala verktyg, information om textkorpus på samiska, om arbetet med att granska texter mot befintliga ordböcker och översättningsprogrammet mellan samiska språk.

Vid ett avslutande panelsamtal samtalades det om vilka behov och utmaningar som gäller för det sydsamiska språket. En stor gränsöverskridande utmaning som framkom är konkurrensen om de få sydsamiska språkarbetarna, som är attraktiva till alla språkrelaterade arbeten i både Sverige och Norge. De diskuterade behovet av att utöka sydsamiska språkarenor i vardagens alla rum. Ett behov som framkom var även att sydsamiskan behöver mycket större utbud i samhället likt majoritetsspråket, till exempel undertexter till Netflix-serier och filmer. Det framkom att det är viktigt att sydsamiskan inte är ett språk som endast talas i skolan eller i hemmet.

Alla samiska språkarbetare behövs

Under språkseminarierna, språkkonferensen och strategidagarna konstaterades att det samiska språkarbetet kräver alla språkarbetare som finns, över nationsgränserna. Alla är viktiga i revitaliseringen och utvecklingen av de samiska språken.

Språkteknologi på turné

För att öka användandet av de samiska språkteknologiska verktygen på svensk sida av Sábmme, genomfördes en föreläsningsserie på tre orter i Sverige under hösten 2024. Arrangörer var Giellaguovdásj tillsammans med Divvun, ett språkteknologiskt projekt vid UiT Norges arktiske universitet. Syftet var att sprida kunskap om den samiska språkteknologin, men även att bistå med teknisk hjälp till användarna. Giellaguovdásj och Divvun har sett att användningen av samisk språkteknologi inte är lika utbredd i Sverige som i Norge.

Samisk språkteknologi innefattar bland annat rättstavningsprogram, digitala ordlistor, automatisk översättning och talsyntes. Språkteknologin som existerar har initialt etablerats av Sámedigge i Norge. *Divvun* tar fram samiska språkverktyg främst anpassat efter behov i en norsk kultur- och språkkontext.

Språkteknologin för samiska språk behöver anpassas till behoven på svensk sida för att kunna användas effektivt av samisktalande i Sverige. En inkluderande och tillgänglig språkteknologi är en förutsättning för revitalisering och utveckling av minoritetsspråk.⁵⁷ Språken måste tillgängliggöras digitalt för att nå och användas av nya generationer talare. Detta gäller i synnerhet hotade språk.

I samband med föreläsningarna uttrycktes behov av att utöka dialektala variationer av ord och dess betydelser i de digitala ordböckerna. Ord som är vanliga på svensk sida av Sábmme saknas i befintliga språkverktyg då dessa utvecklats på norsk sida. Språksamsamhället har behov av kunskap om teknologiska språkverktyg och användarvänligare format på verktygen. Det framkom att elever som läser samiska genom modersmålsundervisning inte alltid har en dator att tillgå. Om dator saknas har eleverna inte möjlighet att använda språkteknologin som hjälp vid inläring av de samiska språken.

Giellavahkko

2019 arrangerades för första gången den samiska språkveckan Giellavahkko som ett gränsöverskridande samarbete mellan sametingen i Finland, Norge och Sverige. 2024 arrangerades Giellavahkko för sjätte året i rad med en mängd språkliga aktiviteter.

Giellaguovdásj jobbar med språkstärkande aktiviteter inför, under och efter Giellavahkko samt uppmanar andra aktörer som kommuner, institutioner och föreningar att uppmärksamma de samiska språken under veckan. Olika slags material för att underlätta detta arbete har sammanställts och publicerats på webbplatserna giellavahkku.org och sametinget.se samt spridits via e-post.

Återkopplingen är att allt fler aktörer numera känner till den samiska veckan och att fler aktiviteter anordnas än tidigare.

⁵⁷ <https://regeringen.se/informationsmaterial/2022/04/handlingsprogram-for-bevarande-och-framjande-av-de-nationella-minoritetspraken/>

Ljudböcker på sydsamiska

Gielem nastedh och Trøndelag fylkeskommune har fortsatt sitt samarbete med Kungliga biblioteket sedan 2023 att distribuera samiska böcker och ljudböcker i appen Bläddra. Under 2024 levererades det 17 e-ljudböcker på sydsamiska som blev tillgängliga i januari 2025.

Harald Gaski, professor vid Sámi Allaskuvla, ser en brist på samiska ljudböcker. Enligt honom är ljudböcker viktiga för att stärka språket. Han hoppas på att den tekniska utvecklingen ska möta de samiska utmaningarna och att fler samiska ljudböcker produceras.⁵⁸

⁵⁸ <https://www.svt.se/nyheter/sapmi/framtiden-ljus-for-samisk-litteratur-finns-en-vilja>

6. Handlingsprogram och strategi för de samiska språken

De samiska språken är i behov av strukturella förändringar i samhället för att kunna revitaliseras, fortleva och stärkas. Dessa förändringar måste regeringen vara med att genomföra.

Bedömning av läget

Sámedigges *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken* bör genomföras i sin helhet. Det bör inrättas en separat lag som säkerställer det samiska folkets språkliga rättigheter samt ett särskilt anslag för Sámedigges uppdrag att leda det samiska språkarbetet.

Resurser måste avsättas för långsiktigt genomförande av åtgärder. Detta gäller för såväl beslutade åtgärder av regeringen, som för de av Sámedigge föreslagna åtgärder.

Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken

I *Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken*⁵⁹ från 2022 presenterar regeringen fem strategiska områden med inriktning och åtgärder för det långsiktiga arbetet med att bevara och främja de nationella minoritetsspråken. Arbetet är långsiktigt och handlingsprogrammet ska fungera som en struktur i det arbetet, både i närtid och på längre sikt. Programmet innehåller åtgärder som påverkar människors möjligheter att få tillgång till, revitalisera, använda och stärka de samiska språken.

Sámedigges förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken

Sámedigges *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken*⁶⁰ från 2020 lyfter fram de närmaste steg som behöver tas i den process som måste till för att bevara, revitalisera och utveckla de samiska språken. Handlingsprogrammet är i linje med Sámedigges arbete för de samiska språken som tydliggörs i Sámedigges språkmål och språkpolitiska strategi och handlingsplaner för de samiska språken. Handlingsprogrammet ger en strukturerad översikt över vad som krävs för att vända den långt gångna språkbytesprocessen. Dess första del beskriver ändringar som måste genomföras för att skapa en grund för revitalisering och utveckling av de samiska språken i enlighet med det samiska folkets rätt. De efterföljande delarna beskriver områdesvis vilka åtgärder som behövs.

Flera viktiga åtgärder i Sámedigges förslag till handlingsprogram saknas i regeringens handlingsprogram, till exempel inrättandet av en separat lag för att säkerställa det samiska folkets språkliga rättigheter. Sámedigge begärde 2021 att regeringen skulle påbörja lagstiftningsarbetet för att inrätta denna lag. En annan åtgärd som saknas är att inrätta ett särskilt anslag för arbetet med att leda det samiska språkarbetet. Utelämnats har även många förslag som skulle innebära en betydande förbättring av utbildningskedjan för de samiska språken.

⁵⁹ <https://regeringen.se/informationsmaterial/2022/04/handlingsprogram-for-bevarande-och-framjande-av-de-nationella-minoritetspraken/>

⁶⁰ <https://www.sametinget.se/3249>

Sámedigges språkpolitiska strategi

Sámedigges plenum antog 2023 en språkpolitisk strategi.⁶¹ Språkpolitiska strategin utgår från det samiska folkets urfolksrättigheter och utgör grunden för samhällets långsiktiga arbete med att få de samiska språken att användas och utvecklas. Den språkpolitiska strategin är utformad så att den ska kunna vara ett övergripande styrdokument över tid. Den syftar till att ta ett samlat grepp för de samiska språkens utveckling och vända språkbytesprocessen samt öka språkanvändningen av samiskan genom övergripande mål och delmål. Utifrån dessa kan berörda beslutsfattare formulera operativa handlingsplaner med aktiviteter för olika delar av samhällets samiska språkarbete.

⁶¹ <https://www.sametinget.se/sprakstrategi>

7. Slutord – Vad krävs för de samiska språkens utveckling?

I detta kapitel hör vi röster från språksamhället om vad som behöver göras för att stärka de samiska språken och språksituationen för barn och unga. På denna fråga svarar samma personer som intervjuats i det första kapitlet.

Bedömning av läget

Detta behövs enligt språksamhället:

- Mer exponering av samiska förebilder då det ökar kunskapen hos beslutsfattare
- Möjligheter att utveckla och använda de samiska språken från förskola till vuxen ålder
- Regelbundna organiserade språkbad
- Fler mentorprogram samt mentorprogram för barn och ungdomar
- Fler samiska språkarenor
- Digitala verktyg för att kunna höra och jobba med språket själv
- En samisk plattform för program, filmer, radio, böcker, ljudböcker, spel med mera
- Läromedel på samiska från svensk sida som passar elevernas språk och dialekt
- En lärarutbildning i Sverige som inkluderar ämnet samiska samt samisk pedagogik
- En fungerande och sammanhängande utbildningskedja för de samiska språken
- Regeringen måste prioritera och tillsätta medel för de samiska språken och dess utveckling
- Att de samiska urfolksspråken ska likställas med svenskan

Röster från föräldrar

Föräldern i Göteborg anser att det behövs att storfilmer för barn ska dubbade till samiska så som filmen *Frost*. Hen vill se mer exponering av samiska förebilder för att de samiska språken ska utvecklas och stärkas. Unga ska känna att det är coolt att vara same och prata samiska.

- Alla sätt man kan öka utbud och exponering av samiska förebilder är bra. Det ökar kunskapen hos beslutsfattare som rektorer. Rektorer ska förstå att fråga om det finns någon nationell minoritet på skolan. De ska informera om rättigheterna och se till att eleverna får ta del av dem. Det ska inte åligga föräldrarna att läsa alla paragrafer, säger föräldern från Göteborg.

Stärka utbildningskedjan

Föräldern i Bienjedaelie anser att det behövs mer satsningar på utbildningskedjan. Det ska finnas möjligheter att utveckla och använda de samiska språken från förskola till man blir vuxen. Det behöver fler föreningar som kan arbeta tillsammans med de samiska språken.

- Jag hade önskat ett samiskt språkcentrum i Funäsdalen då vi behöver att samiskan syns och höras, säger föräldern i Bienjedaelie.

Språkbad och mentorprogram

Föräldern i Staare anser att det behövs regelbundna organiserade språkbad, platser där barn får träffa andra barn som pratar samiska. Hen anser att det hade varit fantastiskt om Sameskolstyrelsen eller Samiskt språkcentrum hade kunnat jobba med strukturen och anordna återkommande språkbad.

- Jag vill se fler mentorprogram och mentorprogram för barn och ungdomar. Genom mentorprogram får man en förebild i språket, säger föräldern i Staare.

Språkarenor och digitala språkverktyg

Föräldern från Ubmejeområdet anser att det behövs mer nätverkande och mer händelser som visar att språket är viktigt. Det måste skapas språkarenorna då det är viktigt att träffa andra som pratar samiska. Mer undervisning på samiska behövs och många samiskspråkiga familjer behöver kontinuitet för språkinläringen.

- Det måste finnas mer digitala verktyg för att kunna höra och jobba med språket själv. Vi hade behövt få i gång produktion av korta inlägg på tex. Youtube för barn och ungdomar, säger föräldern från Ubmejeområdet.

Röster från sameskolorna

Läromedel på samiska och lärarutbildning som inkluderar samiska språk

Sameskolan i Giron anser att det behövs läromedel på samiska från svensk sida som passar deras elever och elevernas språk och dialekt. De önskar medel för språkbad då språkbad är en viktig del i språkarbetet, att kunna samla barnen från olika sameskolor och områden. Det är språkstärkande och identitetskapande.

- Vi önskar även att det i Sverige fanns en lärarutbildning som inkluderar ämnet samiska samt samisk pedagogik. Idag finns det i Norge eventuellt i Finland. Det är mycket svårt att hitta och rekrytera utbildad lärare som dessutom har läst samiska, säger sameskolan i Giron.

Även sameskolan i Gárasavvon önskar mer läromedel på samiska och att det kommer fler lärare och förskollärare ut i verksamheterna som är samisktalande.

- Det är konkurrens om samisktalande personal, säger Birgit Skum Påve, rektor vid sameskolan i Gárasavvon.

En samisk plattform för alla de samiska språken

Sameskolan i Dearnna behöver mer material på alla de samiska språken. De vill ha en arena där de kan använda och nyttja de samiska språken och en samisk plattform för alla de samiska språken.

- En samisk plattform där man kan hitta både program, filmer, radio, böcker - med ljud och även att man kan läsa själv, spel med mera. Detta skulle gynna både barn och vuxnas språkutveckling, säger Anita Östhagen rektor vid sameskolan i Dearnna.

Röster från Sáminuorra, Sámedigges språknämnd och Giellaguovdásj

Likställ de samiska språken med svenskan

Sara-Elvira Kuhmunen, Sáminuorras ordförande, vill se mer samarbeten för att anordna språkbad, språkaktiviteter och språkmaterial.

- Alla måste bidra på olika nivåer och jobbar tillsammans för att de samiska språken ska stärkas. Samiskan måste få bli ett vardagligt språk, som får ta plats i svenska samhället. Sverige har en skyldighet att värma om samiska språk och kultur. De samiska urfolksspråken ska likställas med svenskan, säger Sara-Elvira Kuhmunen.

Fungerande och sammanhängande utbildningskedja

Naadja Edlund Östergren, ordförande i Sámedigges språknämnd, anser att det viktigaste är att få till en fungerande och sammanhängande utbildningskedja för de samiska språken.

- Det ska vara möjligt att läsa samiska för barn och unga genom hela deras utbildning, utan att de tappar suget. Modersmålsundervisning ska ingå i timplanen, starka språkmodeller ska användas och anammas i alla skolverksamheter. Universitetsutbildningar på alla samiska språk måste finnas. Regeringen måste prioritera och tillsätta medel för de samiska språken och dess utveckling, säger Naadja Edlund Östergren.

Identifiering av behov

Giellaguovdásj verksamhet ska utgå från de samiska talarna och språkbärarnas behov av revitaliseringsinsatser. Insatser som riktar sig till barn och unga ska särskilt prioriteras. Giellaguovdásj instämmer i språksamhällets uttryckta behov och önskemål som också identifierats i tidigare lägesrapporter. Behoven för de samiska språken har även kartlagts i samband med en konferens anordnad av Sámedigge 2019.⁶² I Sámedigges *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken* föreslås en rad åtgärder utifrån de kartlagda behoven.⁶³

⁶² https://www.sametinget.se/kartlaggning_samiskasprak

⁶³ <https://www.sametinget.se/spraksituationen>

Bilaga 1. Ortnamn på samiska

Att de samiska ortnamnen används och är synliga är en viktig del i den språkliga revitaliseringen. Även i år används de befintliga samiska ortnamnen i rapporten. Deras motsvarighet på svenska och norska visas i tabellen nedan.

Platser är förbundna både fysiskt i landskapet och mentalt genom berättelser, det vill säga genom språket. En plats har en mening, en historia och inte minst ett namn. Ortnamn är viktiga för identiteten och vårt behov av att känna hemhörighet och trygghet. Ortnamnen bekräftar att det samiska språket är viktigt i samhället. Då de används sänder de en viktig signal om språkets status, och inte minst är det betydelsefullt för de uppväxande generationerna. Platsmärken och andra skyltar på samiska kan för barn utgöra den första samiska läseboken.

Tabell 13. Samiska ortnamn som används i lägesrapporten.

<i>Ortnamn på samiska (syd-/ume-/pite-/lule-/nordsamiska, beroende på ort)</i>	<i>Motsvarande benämningar, i förekommande fall, på svenska eller norska</i>
Árjepluoove	Arjeplog
Árviesjávrrie	Arvidsjaur
Bienjedaelie	Funäsdalen
Dearna	Tärnaby
Gárasavvon	Karesuando
Giron	Kiruna
Jáhkámáhkke/Dálvvadis	Jokkmokk
Kraapohke	Dorotea
Líkssjuo	Lycksele
Lusspie	Storuman
Máláge	Malå
Sjeltie	Åsele
Staare	Östersund
Suorssá	Sorsele
Ubmeje	Umeå
Váhtjer/Jiellevárre	Gällivare
Vuoltjere	Vilhelmina